

Handboek NVT

Leeswijzer Taalleesland
Nederlands voor het basisonderwijs
op Aruba (klas 3-klas 6)

Leerjaar 5

Thema 6 Schrijven

Colofon

Lidwina Solognier-Lamper (projectleider)

Mirella Wijngaarden

Judith Schnieders

Laura Tonk

Marion Lopez

Wiljan Megens

Met dank aan:

Colegio Conrado Coronel, Colegio San Hose, Frans Teunissen, Aurita Arends,
Magriet Pourier, Merle Sint Jago

Uitgegeven door afdeling Curriculum, Directie Onderwijs Aruba

Opdrachtgever: Proyecto Scol Multilingual (PSML)

Handboek NVT

Schrijven

Dit handboek van thema 6 'Schrijven' is onderdeel van het 'Handboek NVT', een aanpassing van de methode Taalleesland voor het vak Nederlands in het Arubaanse onderwijs klas 3-6.

Naast de methode is er een Handboek geschreven met de onderdelen: woordenschat, luisteren en spreken, leesbegrip, stellen, taalbeschouwing en spelling. Daarnaast wordt er in de lessen tijd ingeruimd voor lezen.

De aanpassing betreft onder andere het aantal lessen in verband met de beschikbare lestijd voor het Nederlands in de Scol Multilingual. Bij deze aanpassing is rekening gehouden met het feit dat de leerlingen in de moedertaalmethode 'Festival di Idioma' de taalvaardigheden zullen leren waarop het onderwijs in het Nederlands aansluit.

Andere aanpassingen zijn er met betrekking tot de context: aanpassing aan de Arubaanse context of een verduidelijking van de context met behulp van beelden. Ook komen taalverschillen Papiamentu – Nederlands aan bod in de desbetreffende lesuitwerkingen, bijvoorbeeld bij verschil in woord- of zinsbouw.

Veel taalplezier!

De projectgroep.

Inhoud Handboek thema 6

Colofon	2
Inhoudsopgave	5
Thema-inleiding	7
Overzicht lesdoelen	8
Lessen	11 - 84

Bijlagen

- Toetsbladen thema 6
- Controle toets thema 6
- Alfabetische woordenlijst thema 6
- Betekenis woorden
- Spellinghulp

Thema-inleiding

Over het thema 'schrijven' raak je niet snel uitgepraat. In dit thema wordt op tal van aspecten ingegaan. Allereerst worden de leerlingen bewust gemaakt van het bestaan van verschillende schriftsystemen: het klankschrift zoals wij dat kennen, het tekenschrift dat in China en Japan wordt gebruikt en het Arabische en Hebreeuwse schrift. Veel allochtone leerlingen leren deze schriftsoorten naast het klankschrift en kunnen er iets over vertellen.

De hiërogliefen uit het oude Egypte zijn ook een voorbeeld van een tekensysteem.

Verder zijn er in dit thema teksten over schrijvers en illustratoren van kinderboeken, de Kinderboekenweek en de Kinderjury opgenomen.

Ook de hulpmiddelen die gebruikt worden bij het schrijven ontbreken niet. Er wordt verteld over de fabricage van papier en het schrijven met behulp van de computer en andere apparatuur. Met schrijven kunnen kinderen soms ook prijzen winnen, bijvoorbeeld door het bedenken van een slagzin of door mee te doen aan een opstelwedstrijd.

Andere deelonderwerpen zijn ten slotte nog geheimschrift, schoonschrijven en schrijven voor de krant.

Ieder thema bestaat uit 20 lessen. De lessen 1-4, 6-9, 11-14 zijn taallessen, waarin het lezen van teksten is geïntegreerd; de lessen 5, 10 en 15 zijn spellinglessen; lessen 16/17 zijn toetslessen; lessen 18/19 zijn herhalings-/verdiepingslessen; in les 20 wordt het thema afgesloten.

De leerlingen beheersen aan het eind van thema 6 de volgende taalvaardigheden:

Woordenschat

- het passief en actief kennen van de doelwoorden van thema 6;
- het herkennen van betekenisrelaties tussen de doelwoorden van thema 6.

Taalbeschouwing

- het koppelen van synoniemen en nuanceverschillen in de betekenis van synoniemen herkennen.

Leesbegrip

- inferenties maken met betrekking tot plaats en tijd.

Spelling

- de leerlingen oefenen hun auditief geheugen en schrijven een aantal zinnen en woorden uit al bekende spellingscategorieën.

Didactische tips

Aan het eind van een les staan soms didactische tips. Hierin worden meestal voor leerlingen onbekende woorden aangegeven.

Om deze woorden duidelijk te maken, kunt u te werk gaan volgens de methode die de woordenschatlessen gebruiken.

Een andere tip is om andere woordleerstrategieën te gebruiken:

- langere woorden splitsen in woorden die wel bekend zijn;
- gelijkenis zoeken in woorden in andere talen (Papiamento, Engels, Spaans);
- een vertaling naar het woord in het Papiamento.

Didactische tips kunnen ook tips geven met betrekking tot het bereiken van andere doelen in de lessen.

Overzicht lesdoelen		
Week 1		
Les 1	Luisteren en spreken	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen praten samen over het thema 'schrijven'. - De leerlingen luisteren naar en reageren op een voorgelezen tekst.
	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de archeoloog, de hiëroglief, de sleutel, ontcijferen</i>.
Les 2	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>het beroep, de architect, de gids, de kelner, de bibliothecaresse, de uitgever, verschijnen en het logo</i>.
Les 3	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen onderscheiden tekstsoorten (brief/briefje, doetekst, weettekst, reclametekst, meningstekst). - De leerlingen bepalen een leesstrategie op grond van titelgebruik, illustraties, lettertypen en accentueringen.
Les 4	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen stellen vast of zinnen in de tegenwoordige of in de verleden tijd staan. - De leerlingen zetten zinnen met of zonder een wanneer-deel om van de o.t.t. in de o.v.t. of andersom. - De leerlingen wijzen het onderwerp, het gezegde en de persoonsvorm aan in zinnen in de o.t.t. of o.v.t. met één of meer werkwoorden. - De leerlingen wijzen de waar- en wanneer-delen aan in zinnen; en breiden korte zinnen met waar- en/of wanneer-delen uit.
Les 5	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen schrijven woorden met een <i>c</i> die als /k/ of als /s/ worden uitgesproken. - De leerlingen vinden de persoonsvorm in zinnen door deze zinnen van tijd te veranderen.
Week 2		
Les 6	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>bereiken</i> en <i>voor elkaar krijgen</i>.
	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen onderscheiden verschillende tekstsoorten (brief/briefje, doetekst, weettekst, reclametekst en meningstekst). - De leerlingen bepalen een leesstrategie op grond van titelgebruik, illustraties, lettertypen en accentuering.
Les 7	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>het pictogram, het beeldschrift, het klankschrift</i>.
	Luisteren en Spreken	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen ontdekken enkele verschillen tussen geschreven en gesproken taal.
Les 8	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de kunst, de schilderkunst, de kunstenaar, het milieu, milieuvriendelijk, milieuschadelijk</i> en <i>kringlooppapier</i>.
Les 9	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen geven het gebruik van aanhalingstekens weer bij directe rede. - De leerlingen geven weer op welke manieren aanhalingstekens gebruikt worden. - De leerlingen plaatsen aanhalingstekens in zinnen met directe redenen. - De leerlingen benoemen leestekens als punt, komma, uitroepetekens, enzovoort.
Les 10	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen schrijven woorden met een <i>c</i> die als /k/ of als /s/ worden uitgesproken. - De leerlingen vinden de persoonsvorm in zinnen door deze zinnen van tijd te veranderen.

Week 3		
Les 11	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen stellen het onderwerp, de deelonderwerpen en de hoofdgedachte van een zakelijke tekst vast. - De leerlingen geven aan hoe de alinea-indeling is bij een verhaal en een weettekst.
	Stellen	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen werken de hoofdgedachte van een weettekst uit.
Les 12	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de journalist, verslag doen, meedelen, de versie, de eerste versie, de correctie en de definitieve versie</i>.
	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen stellen het onderwerp en de hoofdgedachte van een zakelijke tekst vast. - De leerlingen geven aan hoe alinea-indeling bij een verhaal en een weettekst is.
Les 13	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>afkomstig, de achtergrond, de initialen, de paraaf en de handtekening</i>.
	Woordbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen achterhalen de betekenis van samenstellingen door goed te kijken naar de delen van de samenstelling.
Les 14	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de bronvermelding, de literatuur en de verantwoording</i>.
	Stellen	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen schrijven een weettekst op basis van de hoofdgedachte.
Les 15	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen vinden de persoonsvorm door de tijd van de zin te veranderen. - De leerlingen veranderen een zin van getal. - De leerlingen gebruiken de begrippen persoonsvorm, verleden tijd, tegenwoordige tijd, enkelvoud en meervoud. - De leerlingen schrijven woorden met een c die als /k/ of als /s/ worden uitgesproken.
Week 4		
Les 16/17	Diagn. toets	
	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - het schrijven van woorden met een c die als /k/ of als /s/ worden uitgesproken - het schrijven van woorden met eerder behandelde spellingdoelen
	Stellen	<ul style="list-style-type: none"> - vanuit een hoofdgedachte een weettekst schrijven
	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - aanhalingstekens plaatsen in zinnen met directe rede
	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - de kenmerken van de tekstsoorten brief/briefje, weettekst, doetekst, meningstekst (en reclametekst) noemen
	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - de woorden van de Wordclusters zowel passief als actief beheersen - de betekenisrelaties tussen de woorden van Wordclusters beheersen
Les 18/19	Herh./verdieping	
	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - getoetste doelen
	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - getoetste doel
	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - getoetste doelen
	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - getoetste doel
	Verdieping	<ul style="list-style-type: none"> - een aantal stellingen die bij de lessen Taalbeschouwing aan de orde is gekomen
Les 20	Thema-afsluiting	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen begrijpen een aantal themawoorden en passen de daarbij behorende begrippen toe. - De leerlingen begrijpen en ervaren het verschil tussen beeldschrift en klankschrift. - De leerlingen spelen met de vorm en betekenis van Japanse lettertekens.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de archeoloog, de hiëroglief, de sleutel, ontcijferen**.
- De leerlingen praten samen over het thema 'schrijven'.
- De leerlingen luisteren naar en reageren op een voorgelezen tekst.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Woordcluster 1

Individueel

- Werkboek 6, bladzijde 1

Vorbereiding

- YouTube film over hiërogliefen: <https://youtu.be/kDExMn83Wq8>
"Hiërogliefen"

Betekenis van de woorden

de archeoloog:	Een archeoloog doet opgravingen. Hij zoekt in de grond naar voorwerpen van heel vroeger. Daardoor leert hij veel over vroeger.
de hiëroglief:	Een hiëroglief is een teken uit de geschreven taal van de oude Egyptenaren. (uitspraak: hi-eroglijef)
de sleutel:	Dit is geen sleutel waarmee je een deur opendoet, maar een code die je nodig hebt om de symbolen van een geheimschrift te ontcijferen.
ontcijferen:	Als je iets probeert te ontcijferen dan probeer je met veel moeite te lezen en te begrijpen wat er staat.

Start**5**

U laat de film over hiërogliefen zien. Daarna laat u de illustratie Woordweb 1 zien zonder een toelichting te geven. Vervolgens zegt u:

“Op de tekening staan vreemde tekens. Wat zijn het voor tekens en wie heeft deze tekens gevonden? Ik zal het jullie vertellen.”

Kern – Instructie 1**15**

U vervolgt:

“Dit zijn **hiërogliefen** en een **archeoloog** heeft ze gevonden. Een **archeoloog** graaft in de grond om te kijken of hij spullen van vroeger kan vinden. In het filmpje is de **archeoloog** aan het graven geweest in Egypte. Hij vond onder de woestijnzand **hiërogliefen** op de muren van piramides en andere gebouwen. De Egyptenaren

schreven vroeger niet met de letters van het alfabet, maar met tekens. Dit zijn kleine tekeningen die iets betekenen. Die tekens noem je **hiërogliefen**. Om te weten te komen wat die **hiërogliefen** betekenen, moet je ze **ontcijferen**.

Als je iets aan het **ontcijferen** bent, dan doe je heel veel moeite om iets te kunnen lezen. Het heeft soms niets te maken met cijfers. Kijk maar naar deze **archeoloog**.

Hij heeft een vergrootglas nodig om het goed te kunnen zien. Ook moet hij heel diep nadenken. Hij heeft namelijk **een sleutel** nodig om de **hiërogliefen** te kunnen **ontcijferen**. **Een sleutel** is een code om geheimschrift of in dit geval **hiërogliefen** te **ontcijferen**. Als je **de sleutel** weet, begrijp je wat de tekens betekenen. Deze **archeoloog** weet veel over het oude Egypte en kent **de sleutel**. Zij kan de **hiërogliefen ontcijferen.**”

U praat na over het plaatje van het Woordweb en u kunt de volgende vragen stellen:

“De tekenaar heeft de sleutel op papier gezet. Wat staat er op de steen geschreven?” (Wie dit leest is gek.)

“Wat doen archeologen? Wat kun je allemaal ontcijferen? Wie weet er een sleutel van een geheimschrift?”

U schrijft toepasselijke woorden die tijdens het gesprek naar voren komen op gele plakbriefjes en voegt ze toe aan het Woordweb. Mogelijke woorden: vroeger, de geschiedenis, de opgraving, het geheimschrift, de code, de tekens, oud, onderzoeken.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

Vervolgens zegt u:

“Ik ga jullie nu een spannend en interessant verhaal voorlezen. Daarna gaan we erover praten.”

U vertelt:

Het graf van Ramses

Carla en Kenneth zitten achter de computer. Kenneth wil zijn nieuwste spel laten zien. Het spel gaat over het oude Egypte en je moet bij het graf van Ramses zien te komen. Er is een team van **archeologen** die veel weet over **hiërogliefen**, goden en koningen. In het spel is Kenneth **archeoloog** en Carla is **archeologe**. Het begint buiten al te schemeren, maar Kenneth en Carla doen geen lamp aan. Op het beeldscherm zien ze een donkere gang. Carla heeft een fakkel in haar handen. De schaduwen op de muur

vormen enge figuren. De muziek bij het spel klinkt mysterieus. Elk moment kan er iets gebeuren. Plotseling schuift er een stenen muur piepend en schurend naar voren. Kenneth en Carla kunnen niet meer verder.

Opgewonden zegt Kenneth: “Hier, hier moeten we naartoe, maar dan moeten we eerst die rare tekens **ontcijferen**.”

“**Hiërogliefen** zul je bedoelen”, zegt Carla. “Ja, ja, maar weet jij nou hoe het moet?” vraagt Kenneth ongeduldig. Dan horen ze een stem die op een lage toon raadselachtige dingen zegt: “De slang wijst je de weg naar het oog. Open het oog en je zult de zonnegod ontmoeten die je zal helpen het raadsel op te lossen.” Carla en Kenneth kijken elkaar aan. Ze snappen er niks van. Ze zoeken tussen de **hiërogliefen** naar iets wat op een slang lijkt. “Ja hier”, roept Carla en wijst op het scherm. Kenneth klikt op de slang en vervolgens blinkt er een groot oog op helemaal boven aan de muur. Carla probeert te springen, maar dat lukt niet. “Hoe moet je springen?”, vraagt Carla opgewonden. Nog voordat Kenneth antwoord geeft, lukt Carla omhoog te springen, maar dan verschijnt er een harige spin op het scherm, precies boven het hoofd van de **archeoloog** Kenneth. “Opzij!”, schreeuwt Carla, maar het is te laat. Kenneth ligt uit het spel en Carla moet alleen verder. Snel laat ze **archeologe** Carla omhoog springen om het oog te kunnen raken. “Jongens het uur is om. Computer uit”, roept de moeder van Kenneth. “Ah nee, we zijn er bijna!”, schreeuwt Kenneth naar beneden. “Niks mee te maken. Sla het spel maar op, volgende keer verder.” 's Avonds bij het eten vertelt Carla over het computerspel. Als ze het toetje op hebben laat haar vader een boek zien over het oude Egypte. “Kijk, hier zie je voorbeelden van hiërogliefen. Ze tekenden heel veel dieren of mensen met de kop van een dier.” Carla neemt het boek mee naar bed om te kijken naar alle plaatjes. Die nacht droomt ze ... en je kunt wel raden waarvan.

Hanneke van der Werf (gereviseerde namen)

U laat de leerlingen op het verhaal reageren. U brengt het gesprek over het verhaal en het thema op gang door de volgende vragen te stellen:

“Wat vind je van het verhaal? Waarom? Wat vinden archeologen zoal in de grond? Wat gebeurt er met die spullen? Wie heeft eens een opgraving in het echt of op de tv gezien? Vertel er eens over.

Heb je weleens een geheimschrift gezien? Hoe kwam je erachter wat er stond? Heb jij weleens geprobeerd een geheime taal te schrijven? Hoe zag die eruit?”

U kunt een voorbeeld van een geheimschrift op het bord geven.

Daarna zegt u:

“In het verhaal moesten Kenneth en Carla de taal van de oude Egyptenaren begrijpen. De Egyptenaren schreven door kleine tekeningen te maken. Wij schrijven nu met de letters van het alfabet. Welke mensen schrijven eigenlijk voor hun werk?” (schrijvers, dichters, journalisten enzovoort, maar bijvoorbeeld ook secretaresses)

“Sommige mensen hebben dus van schrijven hun beroep gemaakt. Maar er wordt natuurlijk door veel meer mensen geschreven. Jullie schrijven zelf heel veel, bijvoorbeeld in je schrift, maar vast ook wel eens een brief. Ik schrijf ook vaak dingen op, bijvoorbeeld op het bord. Je vader of moeder schrijft vast weleens een boodschappenbriefje. Probeer allemaal nu eens zo een voorbeeld te bedenken waar men iets moet schrijven.”

Nadat u de leerlingen enige bedenktijd hebt gegeven inventariseert u de gevonden voorbeelden. De leerlingen moeten proberen een concreet voorbeeld van een schrijfproduct (en een schrijver) te noemen. Daarna bespreekt u de opdracht op bladzijde 1 van het Werkboek. Vervolgens maken de leerlingen de opdracht zelfstandig.

Afsluiting

5

U bespreekt de antwoorden van het werkblad op bladzijde 1 van het Werkboek en u sluit af met de vraag:

“Stel je eens voor dat je al van school was en dat je niet goed of helemaal niet kon lezen en schrijven ... Welke problemen zou je dan tegenkomen? En hoe zou je die kunnen oplossen?”

Didactische tip

De film is in het Engels. De meeste leerlingen zullen veel van de film begrijpen. Mochten er delen zijn die de leerlingen niet helemaal begrijpen, dan is het raadzaam om de film te stoppen en het fragment kort uit te leggen.
--

Werkboek 6, blz. 1

1

archeoloog

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **het beroep, de architect, de gids, de kelner, de bibliothecaresse, de uitgever, verschijnen** en **het logo**.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 2, Wordcluster 2 en Woordweb 1, Woordspoor 1

Individueel

- Werkblad 6, bladzijde 2 t/m 6

Vorbereiding

- Enkele schoolboeken van verschillende uitgeverijen meenemen.

Betekenis van de woorden

het beroep:	Het beroep van iemand is het werk dat hij/zij doet.
de architect:	Een architect bedenkt hoe nieuwe gebouwen eruit gaan zien. En hoe ze gebouwd moeten worden. De architect maakt hiervan een tekening.
de gids:	Een gids is iemand die de bezoekers de weg wijst of ze rondleidt, bijvoorbeeld in een land, stad of museum. Hij geeft informatie over de geschiedenis, aardrijkskunde of de natuur.
de kelner:	Een kelner is een man die in een café of restaurant het eten en drinken rondbrengt. Een vrouwelijke kelner noemen we een serveerster.
de bibliothecaresse:	Een bibliothecaresse is een vrouw die een bibliotheek beheert. Een bibliothecaris is een man. Zij of hij geeft de leiding in de bibliotheek.
de uitgever:	Een uitgever geeft boeken en tijdschriften uit. De uitgever laat ze drukken en verkoopt ze. Andere mensen schrijven die boeken. Ze zijn de schrijvers.
verschijnen:	De dag waarop een boek verschijnt is het boek voor het eerst te koop. Dat is het startpunt voor de verkoop van het boek.
het logo:	Een logo is een speciaal figuurtje of plaatje, waaraan je een bedrijf, een school of een winkel herkent. Kijk maar naar het logo op je uniform.

Start**5**

Voor in de klas hebt u een stapel boeken neergelegd. U speelt dat u vergeten bent van welke **uitgever** een boek is. U mompelt terwijl u bladert:

“Van welke **uitgever** was dit boek ook alweer? Oh, hier staat het. En wanneer is het verschenen? In 1998. Zo dat is al lang geleden!”

Dan schrikt u op en ziet de leerlingen zitten. U speelt:

“Oh, sorry, ik was helemaal vergeten dat jullie er waren.”

U vraagt alle leerlingen hun Taalleesboeken te pakken.

Kern – Instructie 1

15

U zegt:

“We gaan eens kijken wie **de uitgever** van het boek is. **Een uitgever** is een bedrijf dat boeken laat drukken en verkoopt. Andere mensen schrijven de boeken. Die mensen noemen we de schrijvers van een boek. **De uitgever** maakt het boek mooi, laat het drukken en zorgt ervoor dat mensen het boek kunnen kopen. Je kunt vaak **een uitgever** herkennen aan **het logo** (een afbeelding) op de rug van een boek.”

U wijst verschillende **logo's** aan bij de boeken die u op tafel heeft.

U zegt:

“**Een uitgever** vertelt meestal een paar maanden vooraf wanneer een boek **verschijnt**. Als **de uitgever** zegt: “Het boek **verschijnt** in oktober van dit jaar”, dan bedoelt de uitgever dat het boek oktober aanstaande klaar is. De uitgever vermeldt het startpunt van de verkoop van het boek. Voorin in een boek zie je in welk jaar het boek is **verschenen**.”

U wijst in een van de boeken van de stapel het jaartal aan en u zegt:

“Hieraan kun je zien dat het boek in bijvoorbeeld 2004 is **verschenen**.”

U laat de leerlingen in hun Taalleesboek zoeken naar de naam van **de uitgever** en het jaar van **verschijnen**.

“Waarom staan er twee jaartallen?” (In 2005 is het boek verschenen en de tweede oplage is uit 2008.)

“Hoe weet je dat het boek juist in 2005 is verschenen?” (Je ziet het aan c)

U praat verder over het Woordweb door vragen te stellen als:

“Wat moet er allemaal gebeuren bij **een uitgever**, voordat een boek kan **verschijnen**?” (de tekst nakijken, tekeningen laten maken, drukken, binden, inpakken, enzovoort)

“Uitgevers geven lees- en lesboeken uit. Wat geeft **een uitgever** nog meer uit?” (tijdschriften, kookboeken, woordenboeken, stripboeken, enz.)

U schrijft toepasselijke woorden die tijdens het gesprek naar voren komen op geeltjes en voegt ze toe aan het Woordweb. Mogelijke woorden zijn: het boek, het tijdschrift, de krant, het woordenboek.

U zegt:

“Een reden waarom de uitgever het jaar dat het boek verschenen is in het boek zet, is omdat boeken soms opraken. Als een boek goed verkoopt, moet meer boeken produceren. Meestal maakt de uitgever een paar kleine veranderingen, zodat je kan zien dat het een nieuwe druk is. Zo ziet de omslag van het boek bij de tweede druk vaak anders uit. Ook aan inhoud wordt soms iets gewijzigd. Bij lesboeken bijvoorbeeld worden er soms fouten uitgehaald. Soms worden woorden verbeterd, soms komt er nieuwe lesstof bij en soms verandert een hele hoofdstuk.”

Kern – Instructie 2

20

Een uitgever of een schrijver is een **beroep**. Zo zijn er ook andere **beroepen** zoals bijvoorbeeld een brandweerman, een kapster, een politieman. U laat de leerlingen zelf beroepen noemen. Daarna doet U een beroepenspel. U beeldt zelf een paar beroepen uit en u laat daarna de leerlingen allerlei **beroepen** uitbeelden, bijvoorbeeld een timmerman, een dokter, een receptionist, een zangeres, enzovoort.

U zegt:

“We hebben daarnet verschillende **beroepen** uitgebeeld en geraden. Mijn **beroep** is juffrouw/meneer. Jullie krijgen later ook **een beroep**. Je zit nu nog op school maar later mag je kiezen wat voor werk je wilt doen. Sommige leerlingen weten misschien al wat ze later willen worden. Andere kinderen moeten daar nog over nadenken. Ik zal alvast wat voorbeelden geven.

Een architect is iemand die nieuwe gebouwen bedenkt en tekent. **Een gids** is iemand die de weg wijst en daarbij veel informatie geeft, bijvoorbeeld een toergids voor toeristen. **Een kelner** is een man die het eten en drinken in een restaurant rondbrengt. Hij komt aan je tafel vragen wat je wilt eten en drinken en vraagt later ook of het heeft gesmaakt. **Een bibliothecaresse** is een vrouw die een bibliotheek beheert. Als het een man is dan noemen we hem een bibliothecaris. Voor sommige **beroepen** moet je lang studeren, bijvoorbeeld voor dokter. Voor andere **beroepen** studeer je wat korter, bijvoorbeeld voor onderwijzer. Soms moet je veel oefenen om het **beroep** goed te kunnen doen.”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb 1 en 2. Nadat u de woorden heeft uitgelegd gaat u een kort gesprek aan met de leerlingen. U geeft eerst zelf een voorbeeld van uw eigen ervaringen. Daarbij herhaalt u de woorden van het Woordweb. Daarna vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden klinken. Richt uw vragen vooral ook op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen. U vertelt welke opleiding u gevolgd heeft en hoe lang dat geduurd heeft. U kunt ook vertellen waar u nog meer gewerkt hebt. Vervolgens inventariseert u allerlei **beroepen** aan de hand van vragen zoals:

“Welk **beroep** heeft je vader of moeder? Wat wil jij later worden?”

U laat de leerlingen elkaar vertellen over **beroepen** en u neemt alleen het woord, wanneer er onjuistheden verteld worden. U kunt een schema of een grafiek maken van de **beroepen** die het meeste vóórkomen bij de ouders en schema of grafiek van de **beroepen** die in trek zijn bij de leerlingen. U kunt ook een schema of grafiek maken van de leerlingen die nog niet weten wat ze willen worden. Daarna bespreekt u opdracht 1.1 t/m op bladzijde 2 t/m 6 van het Werkboek. Vervolgens maken de leerlingen zelfstandig de opdrachten. U biedt hulp waar nodig is.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de antwoorden van de opdrachten in het Werkboek en u herhaalt de nieuwe woorden samen met de leerlingen. U laat ze het schema of grafiek lezen en interpreteren en erover vertellen.

Didactische tip:

U laat de leerlingen in een boek de uitgever opzoeken en het jaar dat het boek verschenen is. U kunt uitbreiden met de hoeveelste druk het boek is, enz.

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek 6, bladzijde 2 t/m 6

1.1

1 gids	6 schilder
2 kelner	7 kok
3 architect	8 tuinman
4 timmerman	9 archeoloog
5 muzikant	10 bibliothecaresse

1.2

Alle mogelijke beroepen kunnen ingevuld worden.

2.1

Thema 6

Schrijven

Les 2

In volgorde op de trap: 4. De schrijver schrijft een verhaal. 2. De uitgever kijkt of het verhaal goed is. 3. Het boek verschijnt. 1. Je koopt het boek. 5. Je gaat het boek lezen.

2.2

1 *Ibbeltje en De Olijke Tweeling*

4 *De rover Hoepsika*

2 *Prometheus Kinderboeken*

5 *Ibbeltje*

3 *Lemniscaat b.v.*

3

1 *Apple*

2 *Taco Bell*

3 *Facebook*

4 *Mercedes Benz*

Lesinhoud

- De leerlingen onderscheiden tekstsoorten (brief/briefje, doetekst, weettekst, reclametekst, meningstekst).
- De leerlingen bepalen een leesstrategie bepalen op grond van titelgebruik, illustraties, lettertypen en accentueringen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 6 t/m 12
- Taalschrift

U vraagt:

“Wie kan kan enkele tekstsoorten opnoemen?” (brief, doetekst, weettekst, reclametekst, meningstekst)

U zegt:

“We gaan in deze les met verschillende soorten teksten werken, waarbij jullie ook goed moeten kijken naar hoe de teksten eruit zien.”

Kern – Instructie 1**35**

U leest samen met de leerlingen de teksten op bladzijde 6 van het Taalleesboek waarbij u telkens vraagt wat voor soort tekst het kan zijn. Vervolgens bespreekt u de opdrachten 1.2 en 1.3 op bladzijde 7 van het Taalleesboek met de leerlingen. U schrijft op het bord:

mening

U zegt:

“Een tekst waarin de schrijver zijn mening geeft met argumenten, dus hij zegt waarom hij iets zo vindt, noemen we voortaan een meningstekst.”

(Teksten met meningen en argumenten zijn eerder behandeld in thema 5.) Vervolgens bekijkt u samen met de leerlingen opdracht 2 ‘Oude schrifttekens’ op bladzijde 7 en 8 van het Taalleesboek. Zonder deze tekst te lezen vraagt u:

“Wat valt je op als je deze tekst bekijkt?” (De titel is in hoofdletters en blauw gedrukt. Er staan ook nog titels bij de leesstukjes. Er zijn woorden schuin gedrukt. Er staat een tekening bij.)

“Waarom zouden ze dat gedaan hebben?” (Dan vallen de belangrijkste zaken van de tekst goed op.)

U laat een leerling de blauw gedrukte en schuingedrukte woorden oplezen en zegt erbij dat iedereen ook goed de illustratie moet bekijken. U vraagt:

“Wie weet nu al een beetje waar de tekst over gaat?”

U laat enkele leerlingen antwoorden geven. Een leerling leest nu de hele tekst voor, waarna u de verwachtingen over de inhoud van de tekst toetst aan de werkelijke inhoud . U stelt de volgende vragen:

“Waarom zouden er woorden schuin gedrukt zijn?” (De schrijver vindt de schuingedrukte woorden belangrijke woorden om te onthouden. De schrijver denkt dat ze moeilijke woorden zijn.)
“Is deze tekst een meningstekst? Zegt de schrijver wat hij ervan vindt?” (nee)

Samen met de leerlingen bekijkt u nu de tekst bij opdracht 3 op bladzijde 8 van het Taalleesboek. U vraagt ook hier naar de opvallende kenmerken:

“Wat valt je op als je deze tekst bekijkt?
Waarom zal de schrijver dat hebben gedaan?
Waarvoor wordt reclame gemaakt?
Wat wil de schrijver?
Wat is de bedoeling van de schrijver met deze reclame?
Hoe wil hij dat bereiken?
Moet je nog ergens voor oppassen?
Hoe neem jij als lezer deze reclame op?
Hoe denk over deze reclame?”

U houdt een kort gesprek over deze vragen. Daarna zegt u:

“Teksten waarin de schrijver iets wil verkopen of iets heel erg aanprijst heten reclameteksten.”

Hierna vraagt u:

“Waar zijn reclameteksten te vinden?” (kranten, tijdschriften, internet, enzovoort.)

Dan stelt u de volgende vragen:

“Wie leest weleens een reclametekst? Wanneer en waarom doe je dat?”

Vervolgens herhaalt u dat de leerlingen bij het onderscheiden van tekstsoorten eerst goed moeten kijken naar de titel, titels van leesstukjes, woorden die anders gedrukt zijn en tekeningen. U licht tenslotte de opdrachten 4 en 5 op bladzijde 9 t/m 12 toe. Daarna maken de leerlingen zelfstandig de opdrachten in hun schrift.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt kort de antwoorden en u bespreekt mogelijke problemen die de leerlingen tegengekomen zijn.

U herhaalt de tekstsoorten met de leerlingen.

Didactische tip:

Verzamel standaardzinnen zoals in de aanbieding, deze week, alles moet op, op = op, leegverkoop, voordelig, actie, de laagste prijzen, enzovoort. En illustraties zoals grote uitroeptekens, knal-vormen, pijlen, markeringen, enzovoort. Laat met het verzamelde materiaal reclameteksten maken van bijvoorbeeld een eigen verzonnen product.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 3, blz 6-12

1.1

1 Tekst 1 is een briefje.

2 Tekst 2 is een doetekst.

3 Tekst 3 is een weettekst met een mening.

1.2

Het is goed dat er kranten zijn.

Zo weet je wat er elke dag in de wereld gebeurt.

Lesinhoud

- De leerlingen stellen vast of zinnen in de tegenwoordige of in de verleden tijd staan.
- De leerlingen zetten zinnen met of zonder een wanneer-deel om van de o.t.t. in de o.v.t. of andersom.
- De leerlingen wijzen het onderwerp, het gezegde en de persoonsvorm aan in zinnen in de o.t.t. of o.v.t. met één of meer werkwoorden.
- De leerlingen wijzen de waar- en wanneer-delen aan in zinnen; en breiden korte zinnen met waar- en/of wanneer-delen uit.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 14 t/m 16.
- Taalschrift

Start**5**

U zegt:

“In de vorige lessen hebben jullie geleerd over zinnen in de tegenwoordige tijd en zinnen in de verleden tijd. Jullie hebben ook geleerd hoe je kunt zien of de zin in de tegenwoordige tijd staat of in de verleden tijd.

Wie kan vertellen aan welk woord in de zin je kunt zien of de zin in de tegenwoordige tijd staat of in de verleden tijd?” (het werkwoord of de persoonsvorm)

U vraagt:

“Wie kan voorbeeld geven van een zin in de tegenwoordige tijd?”

U schrijft een paar voorbeeldzinnen van de leerlingen op het bord. Daarna vraagt u aan de leerlingen om de zinnen in de verleden tijd te zetten. U schrijft de zinnen in de verleden tijd achter de zinnen in de tegenwoordige tijd. U krijgt dan één rij met zinnen in de tegenwoordige tijd en daarachter een rij met zinnen in de verleden tijd. Vervolgens zegt u:

“Jullie gaan in deze les aan het werk met zinnen in de tegenwoordige en verleden tijd en jullie beantwoorden vragen over het onderwerp, het gezegde en de persoonsvorm. Dat hebben jullie al eens eerder gedaan, maar je gaat ook aan het werk met waar- en wanneer-delen. Het wanneer-deel is nieuw.”

Kern – Instructie 1**35**

U leest de tekst op bladzijde 14 voor. U bespreekt de tekst met de leerlingen. Vervolgens schrijft u de volgende zin op het bord:

Tes en Tim zitten in de kamer.

U vraagt:

“Wie doen er wat in deze zin?” (Tes en Tim)

U zet hier met kleurkrijt een streep onder. U vraagt:

“Hoe noem je dit stuk van de zin?” (het onderwerp)

“Het onderwerp is meestal iemand of iets, een eigennaam, een persoonlijk voornaamwoord of zelfstandig naamwoord zoals ik, jij, hij, wij, jullie of zij. Wat voor soort woord is hier het onderwerp?”

(Tes en Tim zijn eigennamen.)

“Wat doen Tes en Tim?” (zitten)

“Hoe heet dit stukje van de zin?” (het gezegde)

U zet ook hier een gekleurde streep onder.

U vraagt:

“Wat voor soort woorden staan er altijd in een gezegde?”
(werkwoorden).

“In welke tijd staat de zin: tegenwoordige tijd of verleden tijd?”
(tegenwoordige tijd want je kunt er bijvoorbeeld nu aan toevoegen: Tes en Tim zitten nu in de kamer.)

“Zet de zin eens in de andere tijd. Welk woord verandert er dan?”
(zitten wordt zaten)

“Hoe noem je het woord dat verandert als je de zin in de andere tijd zet?” (de persoonsvorm)

U legt nu het volgende uit:

“Als er maar één werkwoord in de zin staat, zijn het gezegde en de persoonsvorm hetzelfde, maar als er meerdere werkwoorden in de zin staan, vormen alle werkwoorden samen het gezegde.

Er blijft nog een stuk over van de zin: in de kamer. Dit deel van de zin heeft ook een naam. Dat hebben we in klas 4 al gehad. Dit deel heet ... ?” (waar-deel) Waarom heet dit deel het waardeel? (omdat erin staat waar het is en waar het gebeurt)

U schrijft nu een tweede zin op het bord:

Tes en Tim zitten om vijf uur in de kamer.

U vraagt:

“Welke woorden zijn erbij gekomen in de tweede zin?” (om vijf uur)

U zegt:

“Dit deel van de zin noemen we wanneer-deel.”

U laat de leerlingen andere voorbeelden noemen van wanneer-delen. (morgen, vanmiddag, straks, enzovoort) Vervolgens schrijft u de volgende zinnen op het bord en u vraagt de leerlingen de waar- en wanneer-delen met een kleurkrijt aan te geven:

- 1 **Vanmorgen lag er een brief in de gang.** (vanmorgen, in de gang)
- 2 **Mam pakte een schaar uit de la.** (uit de la)
- 3 **De kinderen hoorden na schooltijd de uitslag.** (na schooltijd)

Hierna laat u de onderstaande zinnen langer maken met een waar- en een wanneer-deel. U schrijft de volgende zinnen op het bord:

- 1 **De vriendjes komen spelen.**
- 2 **Pap rijdt met Tes en Tim.**

Als de leerlingen er niet uitkomen vraagt u:

“Wanneer komen de vriendjes spelen? Waar komen de vriendjes spelen? Waar rijdt pap heen met Tes en Tim? Wanneer doet hij dat?”

(Mogelijke antwoorden zijn:

- De vriendjes komen elke woensdagmiddag bij Tim spelen.
- Pap rijdt op koopavond met Tes en Tim naar de computerwinkel.)

De leerlingen maken daarna zelfstandig de opdrachten in hun Taalschrift. U biedt hulp waar nodig is.

Afsluiting

5

U bespreekt de antwoorden. Het is goed om ter herhaling hierbij de leerlingen steekproefsgewijs aan te laten geven waarom iets het onderwerp, het gezegde, de persoonsvorm of het waar-deel of wanneer-deel is.

AntwoordenTaallesboek 3, blz 14-16**2.1**1 *Pap moest lachen.*2 *de kinderen*3 *de tweeling***2.3***tegenwoordige tijd***2.4**1 *pap*2 *De kinderen gingen schrijven.*3 *De tweeling zat te denken.***2.2**1 *moet lachen*2 *gaan schrijven*3 *zit te denken***2.5**1 *moet*2 *gaan*3 *zit***3**1 *in de koelkast*3 *op tafel*2 *op het pak*4 *in de brievenbus***4**1 *'s morgens*2 *in april*3 *vanmiddag*4 *over een maand*

Lesinhoud

- De leerlingen schrijven woorden met een *c* die als /k/ of als /s/ worden uitgesproken.
- De leerlingen vinden de persoonsvorm in zinnen door de zinnen van tijd te veranderen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Spellingboekje
- Werkboek 6, bladzijde 7

Start**5**

U zegt:

“In de afgelopen lessen hebben we een aantal nieuwe woorden geleerd, bijvoorbeeld: *architect* en *ontcijferen*. Ik zal ze op het bord schrijven. Als je nu naar de woorden kijkt en goed naar me luistert (u wijst met de vinger het woord en de woorddelen aan terwijl u deze uitspreekt), hoor je dat de *c* verschillende klanken kan hebben: met een *h* ernaast, wordt het een /g/-klank, en in zijn eentje klinkt de *c* als /k/ of als /s/. Deze week gaan we veel oefenen met woorden waarin de letter *c* voorkomt.”

Kern – Instructie 1**20**

U schrijft op het bord:

Soms krijgt hij een hoog cijfer voor het dictee.

U maakt de *s*'en in 'soms' en in 'cijfer' rood. U vraagt:

“Wat valt op?” (Twee verschillende letters, de *s* en de *c*, hebben dezelfde klank: /s/.)

U maakt de letters *k* in 'krijgt' en de *c* in 'dictee' groen. U vraagt:

“Wat valt nu op?” (Twee verschillende letters, de *k* en de *c*, hebben dezelfde klank: /k/.)

“In sommige woorden hoor je een /s/, maar je schrijft de letter *c*. Er zijn ook woorden waarin je een /k/ hoort, maar de letter *c* schrijft. Het zijn kijkweetwoorden die je dus gewoon moet onthouden. In jullie Spellingboekje zijn twee lijsten opgenomen met kijkweetwoorden met een *c*.”

De leerlingen nemen de lijst met /s/=c in het Spellingboekje blz. 1 voor zich. U laat een leerling de lijst waarin de c als /s/ klinkt een keer voorlezen.

De andere leerlingen lezen mee. Daarna doen ze het Spellingboekje dicht. U noemt steeds drie woorden met een /s/-klank. Eén ervan komt voor in de lijst met c woorden met een /s/ klank. Dit woord moeten de leerlingen in hun Taalschrift schrijven. U geeft het goede antwoord en schrijft dat op het bord. De leerlingen kunnen meteen corrigeren als dat nodig is.

1 sigaar	sigaret	lucifer
2 cent	soms	serie
3 centraal	seinpaal	silo
4 sinas	citroen	sieraad
5 plezier	versier	precies
6 seizoen	cijfer	seinen

Vervolgens laat u een leerling de lijst waarin de c als /k/ klinkt een keer voorlezen. De andere leerlingen lezen mee. Daarna doen ze het Spellingboekje dicht. U noemt steeds drie woorden met een /k/-klank. Eén ervan komt voor in de lijst met k woorden met een /c/ klank. Dit woord moeten de leerlingen in hun Spellingschrift schrijven. Ook bij deze oefening kijkt u de woorden direct gezamenlijk na.

1 akkoord	actief	akelig
2 club	kluts	klok
3 konijn	disco	kogel
4 slaapkamer	bijkeuken	reclame
5 kabinet	seconde	reiskoffer
6 viaduct	raket	mislukt

Kern – Instructie 2

15

U gaat terug naar de zin die u eerder op het bord schreef:

Soms krijgt hij een hoog cijfer voor het dictee.

U vraagt de leerlingen om de persoonsvorm te zoeken in deze zin.

Dat kan op twee manieren:

- door de zin van tijd te veranderen,
- door het aantal te veranderen.

Het woord dat mee verandert is de persoonsvorm.

U past beide manieren toe, schrijft deze op het bord en zet een streep onder de persoonsvorm:

Soms kreeg hij een hoog cijfer voor het dictee.

Soms krijgen de jongens een hoog cijfer voor het dictee.

De leerlingen schrijven deze zinnen in hun Werkboek bij opdracht 1.1 op blz 7 en zetten een streep onder de persoonsvorm.

Vervolgens gaan de leerlingen in tweetallen aan de slag met opdracht 1.2 op blz 8.

Afsluiting

5

Als afsluiting van de les laat u een leerling verwoorden wat ze in die les hebben geleerd. U vat samen dat de klas woorden heeft geoefend die geschreven worden met de letter c. De c kan een /s/-klank en een /k/-klank hebben. Daar zijn geen regels voor, het zijn kijkweetwoorden. Als je niet zeker weet of een woord met een /s/-klank of /k/-klank met de letter c geschreven moet worden, kijk je in je Spellingboekje of in een woordenboek.

Verder hebben ze geleerd dat er een woord verandert als je de tijd van een zin verandert. Dat is de persoonsvorm.

Didactische tip:

Bij ieder werkwoord dat aan de orde komt, kunt u het rijtje met vervoegingen geven:

	<u>zijn</u>	<u>zien</u>	<u>roepen</u>	<u>horen</u>	<u>maken</u>	<u>komen</u>	<u>hebben</u>
Ik	was	zag	riep	hoorde	maakte	kwam	had
Jij/hij/zij	was	zag	riep	hoorde	maakte	kwam	had
Wij	waren	zagen	riepen	hoorden	maakten	kwamen	hadden
Zij/jullie	waren	zagen	riepen	hoorden	maakten	kwamen	hadden

Antwoorden

Werkboek 6, blz 7

1.1

Soms kreeg hij een hoog cijfer voor het dictee.

Soms krijgen zij een hoog cijfer voor het dictee.

1.2

Het meisje stond voor de spiegel. (tijd)

De meisjes staan voor de spiegel. (aantal)

Opa had een brief geschreven aan de minister. (tijd)

Opa's hebben een brief geschreven aan de minister. (aantal)

De directeur schreef een verhaal over zijn leven. (tijd)

De directeurs schrijven een brief aan de minister. (aantal)

De baby ligt lief te slapen in de kinderwagen. (tijd)

De baby's lagen/liggen lief te slapen in de kinderwagen. (aantal)

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **bereiken** en **voor elkaar krijgen**.
- De leerlingen onderscheiden verschillende tekstsoorten (brief/briefje, doetekst, weettekst, reclametekst en meningstekst).
- De leerlingen bepalen een leesstrategie op grond van titelgebruik, illustraties, lettertypen en accentuering.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 2
- een groot vel papier

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 21 t/m 24
- Taalschrift

Betekenis van de woorden

- bereiken:** Als je iets wilt bereiken dan wil je het voor elkaar krijgen. Je wilt dat het lukt, maar het kan soms moeite kosten. Bijvoorbeeld als je wilt bereiken dat jouw verjaardagsfeest een succes zal worden en dat iedereen tevreden zal zijn, moet je het feest goed organiseren.
- voor elkaar krijgen:** Iets voor elkaar krijgen is hetzelfde als iets bereiken. Je wilt dat het lukt. Bijvoorbeeld je wilt het voor elkaar krijgen dat de hele organisatie van je verjaardagsfeest goed gaat.

Start**5**

U vertelt:

“Mijn neefje heeft met zijn school een circusvoorstelling gegeven. De school bestond vijftientwintig jaar en daarom was het feest. Elke klas had een paar circuskunstjes geoefend. Mijn neefje stond op een grote houten bal terwijl hij met ringen draaide. De circusvoorstelling was een groot succes. Alle leerlingen hebben wel alles moeten instuderen en oefenen om zo’n goed resultaat te kunnen **bereiken**. Ook de ouders en docenten hebben heel wat werk gedaan om alles zo goed **voor elkaar te krijgen**. (onder anderen kostuums maken, het toneel in orde maken enzovoort) De school wilde **bereiken** dat ze allemaal samen een geweldige voorstelling konden geven. Het was een enorm succes. Zoiets zou ik ook weleens willen. Met zijn allen samen iets doen wat zo’n succes heeft en waar iedereen zoveel plezier aan beleeft. Het zou toch geweldig zijn om dat **voor elkaar te krijgen?**”

U houdt een kort gesprek over de inhoud van het verhaal.

Kern – Instructie 1**15**

Daarna bespreekt u de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb. Nadat u de woorden uitgelegd hebt, gaat u een kort gesprek aan met de leerlingen. Daarbij vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden klinken. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen. U neemt een groot vel papier, waarop een woordkast moet komen. U houdt het papier dwars en schrijft links bovenaan **bereiken = voor elkaar krijgen**. En rechts: **hoe?** Links wordt dan samen met de leerlingen een aantal doelen onder elkaar geschreven en rechts worden de dingen geschreven die bedacht worden om dat doel te bereiken. Daarna houdt u nog een kort gesprek over de nieuwe woorden.

Kern – Instructie 2**20**

Vervolgens zegt u:

“In deze en in de vorige les over Leesbegrip hebben jullie geleerd wat een meningstekst is en wat een reclametekst. Een mening kan in een verhaal, een gedicht, een brief(je) en een weettekst staan. Nu gaan jullie vragen over verschillende soorten teksten beantwoorden. Dit hebben jullie een tijdje geleden ook al geoefend.”

U leest de tekst op bladzijde 21 samen door met de leerlingen en u houdt een kort gesprek erover. Daarna neemt u de opdrachten op bladzijde 21 samen door met de leerlingen. Daarna leest u de tekst bij opdracht 1.1 nog eens en u vraagt:

“Aan welke woorden kun je zien wat de mening van de schrijver is?” (Persoonlijk vind ik ...)

“Wat is zijn argument?” (omdat er ...)

Vervolgens schrijft u op het bord:

- 1 Het boek is prachtig.**
- 2 Het boek is 120 bladzijden dik.**
- 3 In het boek staan geen tekeningen.**
- 4 In het boek staan vreemde tekeningen.**

Samen met de leerlingen stelt u vast in welke zinnen er een mening wordt gegeven. (de eerste en de laatste zin) U zet een streep onder de meningswoorden *prachtig* en *vreemde*. U laat de leerlingen nog een aantal zinnen met en zonder mening bedenken en u schrijft een paar voorbeelden op

het bord. Daarna maken de leerlingen zelfstandig de opdrachten op bladzijde 21 t/m 24 in het Taalleesboek in hun schrift. U biedt hulp waar nodig.

Afsluiting	5
-------------------	----------

Als afsluiting bespreekt u de antwoorden samen met de leerlingen. U herhaalt de verschillende tekstsoorten met de leerlingen.

Antwoorden	5
-------------------	----------

Taalleesboek 3, blz 21-24

1.1

Je weet dan ongeveer waar de tekst over gaat.

1.2

a Deze woorden vindt de schrijver belangrijk om te onthouden.

1.3

a Ja, want de schrijver zegt wat hij een goed boek vindt.

1.4

b Als je iets wilt weten over een Turkse schrijver.

2.1

1 Tekst 1 is een brief, want er staat een plaatsnaam, een datum en een afzender bij en er staat aan wie de brief gericht is.

2 Tekst 2 is een reclametekst, want er staat dat je een gratis poster krijgt als je een boek koopt.

3 Tekst 3 is een briefje, want er staat geen plaats en datum bij.

2.2

om kinderen uit te nodigen

2.3

1 Er wordt reclame gemaakt voor het nieuwste boek van Boris Vegter.

2 Hij wil dat je dit boek koopt.

3 Je krijgt een gratis poster als je het boek koopt.

4 Je krijgt de poster alleen van 18 tot en met 22 maart.

2.4

d om iets te vragen en te zeggen

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **het pictogram, het beeldschrift, het klankschrift**.
- De leerlingen ontdekken enkele verschillen tussen geschreven en gesproken taal.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 3, Woordcluster 3

Individueel

- Werkboek 6, bladzijde 8 t/m 10

Vorbereiding

- Boekje met afbeeldingen van verkeersborden, enkele pictogrammen die een dames- of een herentoilet aanduiden en andere pictogrammen meenemen.
- potlood
- luister CD fragment 17
- geluidsapparatuur

Betekenis van de woorden

het pictogram: Een pictogram is een eenvoudige tekening waardoor je iets te weten komt. Overal in de wereld begrijpen de mensen de betekenis. Een vork en een lepel is het pictogram voor een restaurant.

het beeldschrift: Beeldschrift is een taal die bestaat uit tekeningetjes in plaats van letters. De tekeningen hebben een bepaalde betekenis. Dus je schrijft een verhaal met tekeningetjes. In het oude Egypte hadden de mensen een beeldschrift.

het klankschrift: Bij een klankschrift stellen de tekens klanken voor. Het Nederlands schrift is een klankschrift. Voor elke klank schrijven we een ander teken.

Start**5**

U hebt de verschillende door u bijeengebrachte **pictogrammen** voor u. U toont ze aan de leerlingen en u zegt:

“Dit zijn **pictogrammen**. Het zijn plaatjes die iets zeggen.”

Daarna pakt u één **pictogram**, bijvoorbeeld van de damestoilet en u vraagt:

“Wie weet wat dit **pictogram** betekent? Inderdaad, dit **pictogram** zegt dat er hier een toilet is. En het vertelt niet alleen dat daar een toilet of wc is, maar ook of het een toilet is voor mannen of voor vrouwen. Een pictogram is snel te herkennen voor iedereen. Als je in een vreemd land bent, waar je de taal niet spreekt en je ziet zo'n plaatje, dan snap je meteen wat het betekent. Er staat een

tekeningetje, een beeld, waardoor iedereen begrijpt wat er bedoeld wordt.”

Kern – Instructie 1

15

U vertelt verder:

“Een **pictogram** is een figuur/afbeelding/tekeningetje in **beeldschrift**. **Beeldschrift** bestaat uit afbeeldingen die een bepaalde betekenis hebben. **Pictogrammen** vertellen in **beeldschrift** een verhaal zonder woorden en iedereen begrijpt het.

Denk maar eens aan de verkeersborden. Dat zijn ook **pictogrammen** die je vertellen wat je wel of niet mag doen in het verkeer.”

U pakt bijvoorbeeld het verkeersbord van inhaalverbod en u vraagt aan de leerlingen wat dat bord betekent. Daarna zegt u:

“Maar er bestaat ook **beeldschrift** dat je niet meteen begrijpt. Dat **beeldschrift** heeft zoveel verschillende tekens dat je ze echt moet leren, zoals bijvoorbeeld bij hiërogliefen of bij de Chinese of de Japanse taal. Bij de Nederlandse taal is het anders. Ons alfabet is **een klankschrift**. Bij **klankschrift** stellen de tekens en de letters achter elkaar, klanken voor. Die klanken vormen samen woorden die we pas begrijpen als we de taal waarin ze staan kunnen lezen en verstaan.”

U laat het Woordweb zien en u wijst het eerste pictogram aan. U zegt:

“Hier staat tweemaal hetzelfde naast elkaar. Het bord links in **beeldschrift** en het bord ernaast in **klankschrift**. **Het pictogram** is duidelijk voor iedereen en je herkent het vlug, ook iemand uit een ander land.

Om het onderste bord (klankschrift) snel te begrijpen, moet je Nederlands kunnen lezen en het duurt langer voor je weet wat er staat.”

U maakt samen met de leerlingen een verzameling van woorden en situaties die bij de verschillende schriftsoorten horen. Schrijf de woorden en situaties op plakbriefjes en voeg ze toe aan het Woordweb. Plak ook eventueel plaatjes van **pictogrammen** bij het web.

U houdt nog een kort gesprek over de nieuwe woorden en u bespreekt opdracht 1 t/m 3 op bladzijde 8 t/m 10 van het Werkboek.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

Daarna schrijft u op het bord:

Kun je dit lezen.

U vraagt enkele leerlingen deze zin voor te lezen. Als door de leerlingen niet is opgemerkt dat het vraagteken achter de zin ontbreekt, leest u de zin nog eens nadrukkelijk vragend voor. U vraagt dan of de zin helemaal goed is, of dat er iets vergeten is. Daarna vraagt u aan de groep hoe je weet dat er een vraagteken achter die zin geschreven moet worden. Je kunt aan de manier van uitspreken horen dat het een vraag is.

U schrijft op het bord:

Ga weg. en Ga weg!

U laat weer enkele leerlingen beide zinnen voorlezen. U vraagt wat het verschil is tussen de zinnen en hoe je dat kunt horen. U vraagt:

“Hoe weet je wanneer je een uitroepteken moet schrijven?” (Je kunt het aan de manier van uitspreken horen. Je schrijft een uitroepteken als iets harder dan normaal wordt gezegd. Het wordt uitgeroepen.)

Tenslotte schrijft u de volgende zin op het bord:

“Ga zitten”, zei ze.

U vraagt:

“Wat valt jullie op?” (Er zijn aanhalingstekens geplaatst.)

“Waarom staan er aanhalingstekens?” (Daaraan kun je zien dat wat er staat precies door iemand gezegd wordt.)

U trekt de conclusie voor de leerlingen:

“Als iemand iets vraagt of iets roept, kun je dat meteen horen. Maar als je het opschrijft, moet je er wat meer bij schrijven zoals een vraagteken, een uitroepteken en aanhalingstekens. Dat is dus een verschil tussen gesproken en geschreven taal. In deze les gaan we nog een paar verschillen ontdekken tussen geschreven en gesproken taal. Eerst laat ik jullie een gesproken taal horen.”

Aansluitend laat u het geluidsfragment (luister-cd fragment 17) horen. (Als u geen cd-speler hebt, leest u samen met de leerlingen de tekst op bladzijde 8 van het Werkboek.) Daarna geeft u de volgende instructie.

U zegt:

“Ik laat jullie straks het stukje nog eens horen. Maar jullie krijgen het nu ook te lezen.”

U laat de leerlingen bladzijde 8 uit het Werkboek voor zich nemen en de tekst lezen. U licht de opdracht toe.

U zegt:

“Als je straks het verhaaltje hoort, moet je meelesen. Wanneer je iets leest dat niet gezegd wordt, zet je er een streep onder.”

Wanneer de opdracht duidelijk is, laat u het geluidsfragment nogmaals horen. U bespreekt daarna de verschillen die de leerlingen hebben onderstreept. In de eerste plaats zouden de leerlingen de diverse leestekens hebben kunnen aanstrepen. (uitroepstekens, vraagtekens, komma's en aanhalingstekens) Te beginnen met de aanhalingstekens in regel 1 van de tekst.

U vraagt:

“Waarom staan in regel 1 aanhalingstekens?” (Dan weet je dat deze zin door iemand wordt gezegd.)

“Waarom staan ze niet in het voorgelezen verhaal?” (Dat hoeft niet, want daar hoor je iemand dat zeggen.)

Op soortgelijke wijze kunnen tijdens de bespreking de andere leestekens aan de orde komen. Enkele andere opvallende verschillen zijn:

- Regel 1: *De man vervolgde boos* is een toevoeging die in de gesproken tekst niet nodig is. Daar hoor je dat het om dezelfde man gaat.
- Regel 4: *En hij vroeg ook nog* is een toevoeging die in de gesproken tekst ook niet nodig is. Daar hoor je dat dezelfde man een vraag stelt.
- Regel 5: *Vroeg de jongen brutaal* is in de gesproken tekst niet nodig. Je hoort dat een jongen dat zegt op een vragende en brutale manier.
- Regel 7: *Nog bozer riep de man* is in de gesproken tekst ook niet nodig. Je hoort dat de man dat zegt (en niet de jongen) en dat hij nog bozer is geworden.
- Regel 9: *Lachend riep de jongen* is ook overbodig. Je hoort dat de jongen dat lachend roept.

Daarna maken de leerlingen zelfstandig de opdrachten op bladzijde 9 en 10 van het Werkboek. U biedt hulp waar nodig.

Afsluiting**5**

Daarna zegt u:

“We hebben gezien dat er een groot verschil kan zijn tussen hoe je iets opschrijft en hoe iets gezegd wordt. Als je iets opschrijft moet je er meestal meer bij vertellen. Bijvoorbeeld: *Carol zegt: “Ik ga morgen bij oma eten.”* en *Carol zegt dat ze morgen bij oma gaat eten.* Denk daar nog eens aan als je een verhaaltje gaat opschrijven.”

U kunt deze twee zinnen onder elkaar op het bord schrijven zodat de leerlingen ook kunnen zien dat de ene zin langer is dan de andere.

Didactische tip:

In Taalbeschouwing 3 wordt uitvoerig ingegaan op het gebruik van aanhalingstekens. Intonatie is belangrijk bij het voorlezen van de tekst op bladzijde 8 van het Werkboek.

Antwoorden

Werkboek 6, bladzijde 9 en 10

2.1

1 restaurant   2 niet telefoneren   3 giftig / gevaarlijk   4 vuur verboden

2.2

1 beeldschrift   2 klankschrift   3 beeldschrift   4 beeld- en klankschrift

3

De uitkomst is: voor elkaar krijgen.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de kunst, de schilderkunst, de kunstenaar, het milieu, milieuvriendelijk, kringlooppapier** en **milieuschadelijk**.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 4, Woordcluster 4 en Woordweb 3, Woordspoor 3

Individueel

- Werkboek 6, 11 t/m 14

Vorbereiding

- **youtube film over kringlooppapier: <https://youtu.be/OYHdbq1a6jw> "Recycling van oud papier"**

Betekenis van de woorden

de kunst:	Kunst is iets moois dat iemand gemaakt heeft: bijvoorbeeld schilderijen, boeken (literatuur), toneel, dans en muziek.
de schilderkunst:	Tot de schilderkunst behoren alle schilderijen die mensen maken.
de kunstenaar:	Een kunstenaar maakt mooie dingen. Bijvoorbeeld schilderijen of beelden.
het milieu:	Het milieu is je omgeving, de lucht die je inademt en de natuur om je heen.
milieuvriendelijk:	Milieuvriendelijke producten zijn niet slecht voor de natuur. Er zitten niet zoveel schadelijke stoffen in. Als iets milieuvriendelijk is verpakt, kun je de verpakking weggoien zonder dat dat heel slecht is voor het milieu. Zo zijn papieren verpakkingen milieuvriendelijk en plastic verpakkingen niet milieuvriendelijk.
milieuschadelijk:	Milieuschadelijke producten zijn slecht voor de mens en het natuur.
het kringlooppapier:	Kringlooppapier is gemaakt van gerecycled papier, zoals oude kranten.

Start**5**

U stelt de volgende vragen aan de leerlingen:

“Wie van jullie is er weleens in een museum geweest? Weet je welk museum dat was? Wat was er te zien?” (kunst)

“We maken in de klas ook weleens **kunst**. Kijk maar om je heen.

Overal zie ik mooie tekeningen en schilderijen hangen. Welke tekening vinden jullie het mooist? Wanneer is iets zo mooi dat het in een museum getoond mag worden? Wat doet een kunstenaar? Wat maakt hij/zij?”

U houdt een kort gesprek met de leerlingen over **kunst**.

Kern – Instructie 1

15

Daarna vertelt u:

“Thuis heb ik een paar schilderijen hangen. Ik vind die schilderijen heel mooi. Een vriend van mij heeft ze geschilderd. Hij is **kunstenaar**. Hij maakt schilderijen en verkoopt ze voor veel geld. Hij maakt ook wel eens beelden, maar daar houd ik niet van. Ik houd meer van **schilderkunst**. En dan vooral moderne **schilderkunst**. Als ik thuis ben, luister ik vaak naar muziek. Muziek wordt ook door een **kunstenaar** gemaakt. Muziek is net als een schilderij ook **kunst**. Niet iedereen vindt dezelfde **kunst** mooi. De een houdt bijvoorbeeld van klassieke muziek. De ander meer van moderne muziek. Dat geldt ook voor schilderijen en boeken. Iedereen heeft een eigen smaak en het is helemaal niet erg als jij een schilderij niet mooi vindt, terwijl ik dat wel mooi vind.”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb. Nadat u de woorden hebt uitgelegd gaat u een kort gesprek aan met de leerlingen. Daarbij vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden klinken. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen.

Kern – Instructie 2

20

Vervolgens vertelt u dat de bomen, planten en dieren om ons heen ook een groot mooi schilderij zijn die de natuur ons biedt. U vertelt:

“Ik ben kortgeleden op fietstoer geweest door Aruba. Ik fietste daar tussen de bergen en dalen, langs de rooien en de knoek. Daar zag ik een paar schapen en geiten grazen en zelfs ezels, heerlijk in de frisse wind. Er stonden mooie bloemen langs de rooien, omdat het pas geregend had en nergens was er vieze lucht van fabrieken of raffinaderij. En ... het was erg rustig, er was weinig verkeer. **Het milieu** op Aruba is goed. **Milieu** betekent je omgeving, de lucht die je inademt en de natuur om je heen. We moeten met zijn allen ervoor zorgen dat **het milieu** goed blijft. Een goed **milieu** is goed voor onze gezondheid. We moeten vriendelijk zijn voor **het milieu**, dus **milieuvriendelijk**. Je kunt dat doen door bijvoorbeeld je omgeving niet te vervuilen: geen rommel hier en daar hebben en weinig vuil. Als je je omgeving netjes schoonhoudt, ben je ook **milieuvriendelijk**. Een ander voorbeeld van **milieuvriendelijkheid** is dat je geen papier maakt van hout. Als je papier van hout wilt maken, moeten er veel bomen gekapt worden, want hout komt

van de bomen. Dat is jammer en niet **milieuvriendelijk**. Want ... bomen zorgen voor schone lucht, waardoor mensen, dieren en planten beter kunnen leven. Je kunt ook papier maken van oud papier, bijvoorbeeld van oude kranten. Dat papier noem je **kringlooppapier**. **Kringlooppapier** is beter voor **het milieu**. **Kringlooppapier** is **milieuvriendelijk**. Als je van oud papier weer nieuw papier maakt, heb je minder hout nodig. Dan hoeven er minder bomen gekapt te worden. Zo kun je ook van oud glas weer nieuw glas maken. Je kent vast wel de glasbak die ze eens op Aruba gebruikten, maar die nu niet zoveel meer te zien is. Een glasbak is een bak waarin oud glas of lege flessen verzameld worden om opnieuw gebruikt te worden. Zo is de glasbak een **milieuvriendelijke** uitvinding net zoals het maken van **kringlooppapier**. We moeten proberen zo min mogelijk **milieuschadelijke** producten te gebruiken. Producten die **milieuschadelijk** zijn, brengen schade toe aan **het milieu** en zijn dus slecht voor **het milieu**. **Milieuschadelijke** producten zijn slecht voor de natuur en voor onze gezondheid. Bijvoorbeeld auto's met veel uitlaatgassen, plastic flessen die zomaar in de natuur worden gegooid en fabrieken met schoorstenen, waaruit vieze lucht komt."

U laat de leerlingen meer voorbeelden geven van dingen die goed en slecht zijn voor **het milieu**, **milieuschadelijke** en **milieuvriendelijke** dingen. U laat de leerlingen ook aangeven waarom dat zo is. U maakt een woordenkast op het bord met *schadelijk* en *milieuvriendelijk* en u vult zo de verschillende voorbeelden in. Daarna schrijft u de gegeven voorbeelden op geeltjes en u vult zo samen met de leerlingen het Woordweb aan. Mogelijke voorbeelden zijn: biologisch eten, zonne-energie, veel afval, waterverspilling, oplaadbare batterijen.

Afsluiting	5
-------------------	----------

Als afsluiting vertoont u de film over hergebruik van papier oftewel kringlooppapier "Recycling van oud papier".

U bespreekt met de leerlingen waarom de plastic tasjes **milieuschadelijk** zijn.

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek 6, bladzijde 11 t/m 14

1

1 *Ik ga op de fiets naar school.*

4 *Ik gooi al mijn afval in de afvalbak.*

2 *Mijn brood is verpakt in papier.*

5 *Ik scheid mijn afval in verschillende bakken.*

3 *Ik gebruik windenergie.*

2

1 *milieuvriendelijk*

2 *verschillende redenen mogelijk, bijvoorbeeld: dan hoeven er minder bomen te worden gekapt, minder afval, minder vervuiling bij papierfabriek*

3.1

1 *nummer 2*

2 *nummer 1*

3.2

1 *schilderkunst*

2 *beeldhouwkunst, schilderkunst (ook andere antwoorden mogelijk)*

3.3

antwoord afhankelijk van de leerling

oplekken of de betekenis van het woord zichtbaar is in de vorm

Lesinhoud

- De leerlingen geven het gebruik van aanhalingstekens weer bij directe rede.
- De leerlingen geven weer op welke manieren aanhalingstekens gebruikt worden.
- De leerlingen plaatsen aanhalingstekens in zinnen met directe redenen.
- De leerlingen benoemen leestekens als punt, komma, uitroepetekens, enzovoort.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 37 en 38
- Taalschrift

Vorbereiding

- Zet een computer met printer klaar.

Start**5**

U laat de leerlingen de tekst op bladzijde 37 van het Taalleesboek zien. Dan vraagt u:

“Wat merken jullie op?” (De tekst heeft geen hoofdletters, punten, komma’s, vraagtekens, uitroepetekens, aanhalingstekens.)

Dan zegt u:

“In deze les gaan we oefenen met leestekens. Een leesteken is een teken dat in tekst gebruikt wordt om de leesbaarheid te verbeteren. We oefenen eerst samen, daarna gaan jullie zelf aan het werk.”

Kern – Instructie**35**

U laat de leerlingen zelfstandig even de tekst op bladzijde 37 van het Taalleesboek lezen. Daarna vraagt u:

“Kon je lezen wat er staat?”

U laat de leerlingen benoemen waarom het verhaaltje moeilijk was om te lezen. U zegt:

“Zonder leestekens is een tekst moeilijk te lezen. Jullie gaan nu in tweetallen een paar zinnen met leestekens opschrijven.”

U laat de leerlingen in tweetallen een gedeelte van de tekst met leestekens opschrijven. Vervolgens vraagt u een aantal leerlingen naar hun oplossingen en u noteert een paar zinnen op het bord. De leerlingen controleren de zinnen.

Hierna laat u de volgende zinnen op het bord vergelijken. U schrijft op het bord:

Dat woord is fout.

“Dat woord is fout.”

Dan zegt u:

“In zin 1 staan geen aanhalingstekens. In zin 2 wel. Aan de aanhalingstekens kun je zien dat zin 2 door iemand gezegd wordt. Bijvoorbeeld door moeder in het verhaaltje over Simone. Aanhalingstekens zijn ook leestekens. Ze zorgen ervoor dat je de tekst die je leest beter kunt begrijpen.”

U laat nog eens zien dat er verschillende manieren zijn om leestekens te plaatsen. U zegt:

“Vroeger ging het meestal zo.”

U schijft op het bord:

„Dat woord is fout”, zegt moeder.

U zegt:

“Aan het begin twee aanhalingstekens onder aan de regel en aan het eind twee aanhalingstekens boven aan de regel. Later werden aanhalingstekens vaak als volgt geschreven.”

U schrijft op het bord:

“Dat woord is fout”, zegt moeder.

U zegt:

“Alle aanhalingstekens staan nu boven aan de regel. Tegenwoordig zie je dit steeds meer.”

U zegt:

“De plaats van de aanhalingstekens is veranderd door de computer.”

Demonstreer dit op een computer in de klas. U typt eens een paar zinnen met dubbele en enkele bovengeplaatste aanhalingstekens en print deze uit.

U wijst nog nu op de komma in de bovenstaande zinnen. Die komt steeds na het laatste aanhalingsteken als scheiding tussen de zin in de directe rede en de volgende zin. U schrijft vervolgens enkele zinnen op het bord en laat steeds een leerling de aanhalingstekens en komma's plaatsen. U laat eerst steeds

oplezen wat er precies gezegd wordt en hoe (neutraal, vragend, uitroepend). Voor en achter dit stuk van de zin komen aanhalingstekens. Zin 2 en 3 krijgen in plaats van een komma een vraagteken en een uitroepteken. U schrijft op het bord:

- 1 **Ik ga een brief schrijven, zegt Simone.** (“Ik ga een brief schrijven”, zegt Simone.)
- 2 **Aan wie schrijf je die brief? vraagt moeder.** (“Aan wie schrijf je die brief?” vraagt moeder.)
- 3 **Wat dom! riep Simone.** (“Wat dom!” riep Simone.)

U schrijft nog drie op zinnen op het bord, waarbij u de regels nog eens herhaalt. U schrijft op het bord:

- Oh, wat erg! roept Jozef.** (“Oh, wat erg!” roept Jozef.)
Wat is er? vraagt Robbie. (“Wat is er?” vraagt Robbie.)
Een scheur in mijn broek, zegt Jozef. (“Een scheur in mijn broek”, zegt Jozef.)

Vervolgens maken de leerlingen zelfstandig opdracht 1 t/m 4 op bladzijde 37 en 38 in hun schrift.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U geeft beurten om de verschillende delen van de tekst met leestekens op het bord te schrijven. U bespreekt de eventuele gemaakte fouten.

Antwoorden	
-------------------	--

Taallesboek 3, blz 37 en 38

1.1

Simone schrijft een brief. Doet ze dat met een pen? Nee hoor. Ze typt op een toetsenbord. Mama leest wat Simone heeft geschreven. Ziet zij een fout? Er staat liefde. O, wat dom! Simone verbetert het meteen. Wat is een computer toch handig!

1.2

b leestekens

Lesinhoud

- De leerlingen het schrijven woorden met een *c* die als /k/ of als /s/ worden uitgesproken.
- De leerlingen vinden in zinnen de persoonsvorm door deze zin van tijd te veranderen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 6, bladzijde 15 t/m 17
- Spellinghulp

Voorbereiding

U zet het pictogram 'circus' klaar. Dit kan via de laptop/beamer of u gebruikt het pictogram dat aan het eind van deze les staat afgedrukt en laat dat zien.

Start**10**

U herhaalt het nieuwe woord *pictogram*, dat de leerlingen afgelopen week geleerd hebben. U schrijft het ook op het bord:

het pictogram

U vraagt wat het woord betekent (Een pictogram is een eenvoudige tekening waardoor je iets te weten komt.). U vertelt dat u de leerlingen een pictogram gaat laten zien.

U laat het pictogram van de circustent zien en u zegt:

“We hebben geleerd dat een pictogram een eenvoudige tekening is, zodat we snel begrijpen wat het betekent. Hier zien we een pictogram van een tent. Is dit zomaar een tent? Nee, dit is een circustent. Dus de betekenis van dit pictogram is *het circus*.”

Ook het woord *circus* schrijft u op het bord:

het pictogram**het circus**

Vervolgens gaat u samen met de leerlingen kijken naar hoe de woorden geschreven worden. U vraagt een leerling wat er volgens hem lastig is als je deze woorden moet schrijven. (In beide woorden komt een *c* voor en het lastige is dat je /k/ of /s/ hoort, maar een *c* moet schrijven.) U wijst de leerlingen erop dat *circus* extra lastig is omdat de eerste *c* klinkt als een /s/ en de tweede *c* als een /k/.

U vertelt dat de leerlingen vandaag weer gaan oefenen met woorden die een /k/- of /s/-klank hebben, maar met een c geschreven worden. Ook vertelt u dat ze weer gaan oefenen met de persoonsvorm.

Kern – Instructie 1**15**

De leerlingen nemen opdracht 1 en 2 op bladzijde 15 van het Werkboek voor zich. U vertelt dat ze de woorden van Spellinghulp erbij mogen pakken. Deze opdracht maken jullie gezamenlijk. U laat een leerling het eerste woord van boven naar beneden voorlezen. U herhaalt dat en vervolgens leest de hele klas nog een keer dat woord. Daarna schrijven ze het woord op het Werkblad. Dit herhaalt u bij alle woorden. Als er woorden zijn die de leerlingen niet kennen, kunt u deze nog even kort uitleggen.

Opdracht 2 kunnen de leerlingen zelfstandig na een korte uitleg, in tweetallen maken. U kijkt deze opdracht na afloop gezamenlijk na.

Kern – Instructie 2**15**

U vertelt de klas dat u een verhaaltje gaat voorlezen over Kevin, Laura en Anna.

Laura en Anna zitten buiten op de porch. Hijgend komt Kevin aanlopen. “Ik weet een mooi spel”, zegt hij. “Dat heb ik op de televisie gezien.” “Hoe heet het?”, vraagt Anna nieuwsgierig. “Smokkelen”, zegt Kevin geheimzinnig. “Haha”, lacht Laura. “Leuk woord, smokkelen. Wat is dat?” “Eh, eerst heb je een smokkelaar”, zegt Kevin. “Dat ben ik dus. En die smokkelaar heeft een stapel geld en die brengt hij naar iemand toe.” “Naar mij”, zegt Anna. “Nee, naar een andere vent”, zegt Kevin. “Maar niemand mag het zien.” “Waarom niet?” wil Laura weten. Kevin zucht. “Omdat het anders geen smokkelen is, natuurlijk. Jullie zijn agenten die de smokkelaar moeten pakken. Nou, wat zullen we als geld nemen?” Tegen het huis ligt een stapel grote stenen. Kevin haalt er een op. “Dit is tien miljoen euro”, zegt hij. “Ik ga nu de knoek in en jullie moeten mij zoeken.”

U zegt:

“Hoe dit verhaaltje afloopt, horen jullie aan het eind van de les. Maar wie kan me vertellen wat er tot nu toe gebeurd is?” (Kevin komt bij Laura en Anna en hij wil een spelletje spelen dat ‘smokkelen’ heet. Ze hebben iets nodig dat op een stapel geld lijkt en ze gebruiken een grote steen. Dan gaat Kevin de knoek in.) “Nu gaan we eerst een paar oefeningen maken waar Laura, Kevin en Anna ook in voorkomen. De oefeningen die we gaan maken hebben te maken met de persoonsvorm. Weten jullie nog welke

regel we hebben geleerd die met de persoonsvorm te maken heeft?” (Als je de tijd of het aantal in een zin verandert, verandert er één woord. En dat woord is de persoonsvorm.)

U bespreekt opdracht 3 t/m 5 op bladzijde 15 t/m 17 van het Werkboek. U maakt de eerste paar zinnen gezamenlijk. Als blijkt dat de meeste leerlingen het begrijpen, kan de klas zelfstandig aan het werk gaan. U kunt dan uw aandacht richten op de leerlingen die hulp nodig hebben. Als veel kinderen het lastig vinden, maakt u de oefeningen klassikaal.

De antwoorden schrijft u op het bord, zodat de leerlingen deze kunnen controleren en verbeteren.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U sluit de les af met het verhaal waar u eerder mee begonnen bent.

Kevin loopt weg met de steen. Laura en Anna wachten een paar minuten. Dan hollen ze ook de knoek in. Ze horen Kevin in de struiken kraken en wachten hem op. “Halt”, roept Laura. “Hè?” roept Kevin verbaasd. “Dat is veel te snel. Ik was nog aan het sluipen.” “Sluipen?” lacht Laura. “We hoorden je van ver.” “Ja”, zegt Anna. “En geef maar gauw hier dat geld.” Ze probeert de grote steen te pakken, maar Kevin houdt hem stevig vast. Laura helpt Anna en met zijn drieën vallen ze op de grond. “Geef hem de kieteldood”, schreeuwt Laura. “Daar kan hij niet tegen.” Anna kietelt Kevin onder de arm. “Hahaha”, giert hij en laat de steen los. “Hebbes!” roept Anna en ze springt overeind. “Stommerd”, zegt Kevin met een rood hoofd. “Zo ging het op televisie helemaal niet.” “Oh nee? Hoe ging het dan?” vraagt Laura. “De smokkelaar werd opgegeten”, zegt Kevin met een zucht. “Door een krokodil.” “Dan heb je nog geluk gehad”, grinnikt Anna. “O ja?” roept Kevin verontwaardigd. “Ik werd bijna dood gekieteld!” “Bijna”, zei Laura. “Zullen we nog even doorgaan?” Kevin springt overeind en rent er vandoor. “Kom op”, zegt Laura tegen Anna. “We doen een nieuw spel. En het heet achtervolgertje.” Anna gooit de grote steen neer en samen rennen ze achter Kevin aan.

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek 6, blz 15 t/m 17

1

1 camera

4 provincie

7 seconde

10 actief

2 cijfers

5 precies

8 directeur

3 december

6 citroen

9 officier

2

/s/
 december
 centrum
 cijfer
 cel
 citroen
 cent

/k/
 club
 disco
 dictee
 bioscoop
 seconde
 reclame

3.2

tegenwoordige tijd

1 komt
 2 wil
 3 heeft
 4 is
 5 gaat
 6 aarzelt
 7 is
 8 rijden

verleden tijd

kwam
 wilde
 had
 was
 ging
 aarzelde
 was
 reden

4

1 Kevin *stond* voor de grot.   3 Maar hij *durfde* niet goed.   6 “Mij best”, *zei* Anna.
 2 Hij *wilde* erin.   4 Toen *zag* hij Anna.
 5 “Ga je mee?” *vroeg* hij.

5

1 Laura *had* een geheim.
 2 Ze *kreeg* een broertje of zusje.
 3 Ze *wist* het nog maar pas.
 4 Vlak voor school *zag* ze Anna.
 5 “Hoi”, *zei* Anna.
 6 Laura *dacht*: Vertel ik het Anna of niet.

Lesinhoud

- De leerlingen werken de hoofdgedachte van een weettekst uit.
- De leerlingen stellen het onderwerp, de deelonderwerpen en de hoofdgedachte van een zakelijke tekst vast.
- De leerlingen geven aan hoe de alinea-indeling is bij een verhaal en een weettekst.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 32 t/m 36 en 38
- Werkboek 6, bladzijde 18 en 19
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zorgt voor voorbeelden van verschillende soorten pennen: vulpen, balpen, fjnischrijver en eventueel een kalligrafeerpen/-set en een kroontjespen met houder of plaatjes daarvan.

Start**5**

U herhaalt de Woordwebben. Vervolgens zegt u:

“Neem de tekst op bladzijde 32 van je Taalleesboek voor je. Deze tekst is niet in alinea’s ingedeeld. Hoeveel alinea’s zou deze tekst hebben? Wie weet hoe je kunt zien dat er alinea’s zijn?”
(bijvoorbeeld aan de vorm van de tekst of soms kun je ook zien dat aan het einde van een alinea er meestal een stukje witregel is en de nieuwe alinea springt een stukje in, soms staan er nummers voor de alinea’s)

“Waarom maakt een schrijver gebruik van alinea’s in een verhaal?” (Hij geeft daarmee aan dat er wat anders of iets nieuws aan de orde komt. Er komt een andere persoon bij, er gebeurt iets op een andere plaats of op een andere tijd of er gebeurt iets heel anders.)

“En wanneer begint er in een weettekst een nieuwe alinea?” (Er komt een nieuw (deel)onderwerp aan de orde.)

“In deze les gaat het vooral om de vraag waarom er in een tekst verschillende alinea’s zijn.”

Kern – Instructie 1

15

U zegt:

“We gaan samen werken met verhalen en weetteksten waarbij de alinea-indeling niet is aangegeven. Jullie lezen de tekst op bladzijde 32 van het Taalleesboek door en jullie denken alvast na over de vragen die ik zo meteen op het bord zal schrijven.”

U legt nog een keer uit wat het onderwerp van een tekst is: een paar woorden die ons vertellen waar de tekst over gaat. Je vindt het door de titel en de eerste alinea te lezen, etc.

U schrijft de vragen op het bord:

- 1 Wat voor soort tekst is dit?**
- 2 Wat is het onderwerp?**
- 3 Welke deelonderwerpen zijn er?**

Daarna behandelt u opdracht 1 en 2 op bladzijde 33 en 34 van het Taalleesboek samen met de leerlingen. Vervolgens maken jullie klassikaal de opdrachten op bladzijde 18 en 19 van het Werkboek. Hierna lezen de leerlingen de tekst ‘De balpen’ op bladzijde 36 van het Taalleesboek voor zichzelf. U laat de verschillende soorten pennen die in de tekst genoemd worden zien, met plaatjes of ware pennen. U bepaalt samen met de leerlingen de tekstsoort (weettekst), het onderwerp (de balpen) en de deelonderwerpen die u op het bord schrijft:

soorten pennen
voordelen
nadelen
ontstaan van de naam
soorten balpennen

Nadat de deelonderwerpen bepaald zijn laat u de leerlingen kort in tweetallen bedenken waar elke alinea begint. U laat de tweetallen telkens de eerste twee woorden van een nieuwe alinea opschrijven. Vervolgens stelt u samen met de leerlingen de alinea-indeling vast.

soorten pennen (op veel)
voordelen (een balpen)
nadelen (toch zijn)
ontstaan van de naam (de balpen)
soorten balpennen (de meeste)

U legt nog eens uit wat de hoofdgedachte van een tekst is: de allerbelangrijkste zin van de hele tekst. De hoofdgedachte is een samenvatting

van de hele tekst. Het is dus een hele zin. De hoofdgedachte slaat meestal in de eerste of laatste alinea van de tekst, vaak in de eerste of laatste zin.

De leerlingen schrijven de hoofdgedachte van deze tekst in hun schrift. U schrijft deze hoofdgedachte op het bord en de leerlingen controleren hun antwoord. De hoofdgedachte is: Een balpen: is een pen met voor- en nadelen. Een balpen wordt zo genoemd omdat er een stalen balletje in zit. Er zijn wegwerppennen en pennen die je weer kunt vullen.

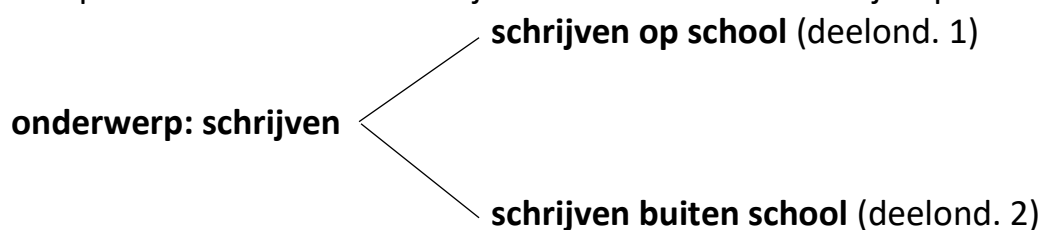
De leerlingen werken verder aan opdracht 3 en 4 op bladzijde 35 en 36 van het Taalleesboek en opdracht 1 op bladzijde 18 en 19 van het Werkboek.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

U zegt:

“Nu gaan jullie weetteksten schrijven bij een hoofdgedachte. We beginnen samen en daarna werk je zelfstandig.”

U leest samen met de leerlingen de hoofdgedachte bij opdracht 1 op bladzijde 38 van het Taalleesboek. U bespreekt heel kort deze hoofdgedachte. U legt nog eens uit dat de hoofdgedachte zegt wat er in een tekst staat. U maakt duidelijk dat de uitgewerkte tekst uit twee alinea's moet bestaan: één over schrijven op school en één over schrijven buiten school. U schrijft op het bord:

U laat enkele voorbeelden bij elke alinea noemen. U licht kort de overige opdrachten toe. U schrijft op het bord:

Vroeger schreven de mensen veel meer dan nu.

U zegt:

“Dit is de hoofdgedachte van een weettekst van vier alinea's met als titel *Waarom mensen vroeger meer schreven.*”

U deelt de klas in groepjes van vier in en laat de leerlingen overleggen waar de vier alinea's over moeten gaan. Na enige overlegtijd laat u de groepjes vertellen welke deelonderwerpen ze hebben bedacht, bijvoorbeeld omdat de mensen meer tijd hadden, er was niet zo veel te doen zoals nu, ze hielden van verhalen schrijven. U laat de andere leerlingen reageren op de voorstellen. Vervolgens gaan de groepjes weer aan de slag. Ze bepalen nu definitief waar

de alinea's over moeten gaan en verdelen de alinea's onder elkaar. Ieder groepslid schrijft nu één alinea.

Afsluiting	5
-------------------	----------

Ten slotte laat u de groepjes hun weettekst voorlezen. Dat hoeft niet (allemaal) klassikaal te gebeuren. U bespreekt heel kort de voorgelezen weetteksten en u bespreekt de antwoorden samen met de leerlingen. U herhaalt kort de aangeboden theorie.

Didactische tip:

Kom bij een les in een van de zaakvakken nog eens terug op de hoofdgedachte door die samen te formuleren bij een weettekst. Laat de leerlingen de deelonderwerpen per alinea in een weettekst benoemen.

1.1
b weettekst

1.2
d papier

1.3
bijvoorbeeld: papier

2.1
a verhaal

2.2
a, d, e, f

Taalleesboek 3, blz 38

1

een weettekst van twee alinea's over de gegeven hoofdgedachte

Werkboek 6, blz 18 en 19

1.1

1 papiergebruik

3 vodden als grondstof

2 hout als grondstof

4 kringlooppapier

1.2

Alinea 1 begint met We gebruiken ...

Alinea 2 begint met De grondstof ...

Alinea 3 begint met Heel vroeger ...

Alinea 4 begint met Van oud ...

1.3

Onderwerp

Deelonderwerpen

Papier

papiergebruik

hout als grondstof

vodden als grondstof

kringlooppapier

1.4

We gebruiken heel veel papier. Het wordt gemaakt van hout, vroeger van vodden. Van oud papier maakt men kringlooppapier.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de journalist, verslag doen, meedelen, de versie, de eerste versie, de correctie** en **de definitieve versie**.
- De leerlingen stellen het onderwerp en de hoofdgedachte van een zakelijke tekst vast.
- De leerlingen geven aan hoe alinea-indeling bij een verhaal en een weettekst is.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb Woordcluster 5 en Woordcluster 2 (groep 8, thema 2)

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 40 en 41
- Werkboek bladzijde 20 t/m 23
- Taalschrift

Vorbereiding

- Een krant meenemen.
- YouTube film: <https://youtu.be/i2TL2-q-bs0> 'Cacho brabo a morde su donjo gravemente na Sabana Basora'

Betekenis van de woorden

de journalist:	Een journalist is iemand die nieuws voor de krant schrijft of hij maakt programma's over het nieuws voor de radio of de televisie. Een ander woord voor journalist is verslaggever. Bijvoorbeeld: Een journalist geeft het nieuws over een ongeluk dat gebeurd is.
verslag doen:	Verslag doen is opschrijven of vertellen wat er gebeurd is.
meedelen:	Iets meedelen is iets aan iemand vertellen, iets zeggen tegen andere mensen.
de versie:	Als je een bepaalde versie van iets hebt, dan heb je een bepaalde uitvoering van iets. Er zijn dan verschillende exemplaren. Bijvoorbeeld: Heb jij de laatste versie van de iPhone?
de eerste versie:	Een eerste versie is een eerste manier waarop een tekst verteld of geschreven is. Bijvoorbeeld: De juf vond de eerste versie van mijn opstel nog niet goed.
de correctie:	De correctie is de verbetering van een fout. Bijvoorbeeld: In mijn opstel stonden eerst nog veel fouten. Maar na de correctie was het opstel foutloos!
de definitieve versie :	Iets is definitief als het niet meer verandert. De definitieve versie is de laatste versie; aan deze versie verander je niets meer.

U zegt:

“We gaan een stukje nieuws zien waarbij **een journalist** het nieuws geeft.”

U laat het nieuwsfragment zien: ‘Cacho brabo a morde su doño gravemente na Sabana Basora’.

U vraagt:

“Hoe heet **de journalist** in de film?” (Nelson ‘Speed’ Andrade)

U vervolgt:

“Het is belangrijk om op de hoogte te blijven van wat er allemaal om ons heen gebeurt. Via het nieuws op de televisie, de radio en de krant komen we te weten wat er gebeurt. Ook via de sociale media zoals Facebook, Twitter, nu.nl, CNN.com, Instagram en meteo aruba.com, en verschillende webpagina’s met nieuws zoals 24ora.com. Het is belangrijk om te weten wat er om ons heen gebeurt, want als er bijvoorbeeld een orkaan op komst is, dan weten we dat we ons moeten voorbereiden. We moeten ervoor zorgen dat we alles veilig stellen om geen gevaar te vormen voor onszelf en voor anderen. Soms staat de naam van **de journalist** bij de artikelen in de krant.”

Kern – Instructie 1

15

Daarna pakt u de krant en u leest een paar titels van nieuwsberichten en nieuwsartikelen. Vervolgens zegt u:

“**Een journalist** of verslaggever vertelt het nieuws voor de radio of televisie, maar schrijft het ook voor de krant. Hij **doet verslag** over de gebeurtenissen. Hij schrijft of hij vertelt wat er gebeurd is. Zo blijven we op de hoogte van alles wat er gebeurt. Als er een ramp gebeurd is, dan vertelt de journalist wat er allemaal gebeurd is, hoe het gebeurd is en hoeveel slachtoffers er waren. Het nieuws wordt gebracht via de krant, de radio en de televisie. Ook op internet staat het nieuws zoals we hier gezien hebben op de film. **De journalist deelt** ons **mee** via de krant, de radio of de tv wat er precies aan de hand is en wat de oorzaken en gevolgen zijn van de gebeurtenis. Als je iets **mededeelt**, dan vertel je iets aan anderen. Je laat anderen iets weten. **De journalist deelt** ons **mee** wat bijvoorbeeld de gevolgen van de ramp zijn en hij **deelt mee** hoeveel slachtoffers er zijn gevallen. Door het verslag weten wij

alles van het nieuws. Het nieuws wordt gebracht via de krant, de radio en de televisie. Ook op het internet staat het nieuws. Maar voordat wij het nieuws lezen of horen, heeft **de journalist** al meerdere **versies** van zijn verhaal gemaakt. Na de **eerste versie** gebeurt er misschien nog iets wat erbij moet. Of misschien staat er nog een foutje die gecorrigeerd moet worden. Na een **correctie** of een aanvulling klopt het verhaal wel en komt **de journalist** met een **definitieve versie.**”

U inventariseert welke kranten en welke nieuwsprogramma's op de radio en de televisie de leerlingen kennen. Kennen ze misschien ook de namen van de verslaggevers? U vraagt:

“Hoe heet het nieuws op de televisie?” (Telenoticia, ...)

“Hoe noem je iemand die het nieuws voorleest?” (de omroeper/omroepster)

“Waarover doet een verslaggever zoal verslag?” (rampen, oorlog, sport, ongelukken, enzovoort)

U schrijft toepasselijke woorden die zich in het gesprek voordoen op geeltjes een vult hiermee het Woordweb aan. U voegt ook het woord *de verslaggever* in het Woordweb. U herhaalt de nieuwe woorden.

Daarna behandelt u samen met de leerlingen opdracht 1 en 2 op bladzijde 20 van het Werkboek.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	----

Vervolgens zegt u:

“We gaan nu teksten bekijken en vaststellen wat voor soort teksten het zijn. We gaan samen de alinea's opzoeken en kijken waarover ze gaan. We kijken dus wat het onderwerp van de tekst is. Wij gaan ook oefenen met deelonderwerpen en de hoofdgedachte van een weettekst. Eerst doen we een tekst samen.”

U leest samen met de leerlingen de tekst op bladzijde 21 van het Werkboek en de leerlingen gebruiken de Leeswijzer om erachter te komen wat voor soort tekst het is.

U zegt:

“Jullie moeten straks in deze tekst met een potlood de alinea's aangeven. Voor je daarmee begint moet je eerst een paar dingen weten. Wat bijvoorbeeld?” (Wat voor soort tekst het is.)

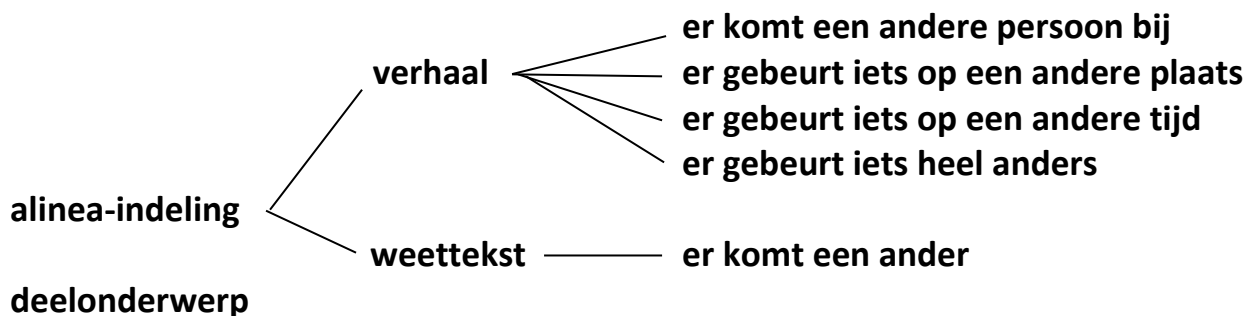
Daarna stelt u de volgende vragen:

“Wie weet wat voor soort tekst het is?” (een verhaal)

“Hoe weet je dat?” (Het gaat over personen, er is een directe/indirecte reden en er gebeuren allerlei dingen.)

“Wanneer begint er een nieuwe alinea in een verhaal? En wanneer begint er een nieuwe alinea in een weettekst?”

De antwoorden schrijft u in een schema op het bord:

U neemt het schema nog eens samen met de leerlingen door. Vervolgens zegt u:

“Neem nu een potlood en omcirkel de eerste alinea.”

Nadat de leerlingen de opdracht hebben uitgevoerd, gaat u gezamenlijk na wat de eerste en wat de laatste twee woorden zijn van de eerste alinea. (Jurgen staat ... heen en weer.) De leerlingen verbeteren zonedig hun antwoord.

Hierna geeft u de volgende opdrachten:

“Wat verandert er daarna?” (Er komt een andere persoon bij.)

“Omcirkel nu de tweede alinea. Waar houdt deze alinea op en waarom?” (De tweede alinea loopt van *Een mevrouw ... terughebben*. Daarna komt er weer een andere persoon.)

“Nu zoeken we de derde alinea. Om welke zinnen zetten jullie een cirkel? Waarom?” (De derde alinea loopt van *Er stopt ... ga je gang*, omdat er daarna iets anders gebeurt: ze gaan de brief zoeken.)

“Op dezelfde manier zoeken we de beide laatste alinea’s.” (De vierde alinea loopt van *Ik help je ... dank u wel*. In de vijfde alinea gebeurt er iets op een andere plaats: thuis.)

Vervolgens leest u samen met de leerlingen de tekst op bladzijde 40 van het Taalleesboek. U geeft daarna leesbeurten. U neemt vervolgens de opdrachten op bladzijde 41 van het Taalleesboek en opdrachten op bladzijde 22 en 23 van

het Werkboek door met de leerlingen. Daarna gaan de leerlingen zelfstandig aan het werk en maken de opdrachten. U biedt hulp waar nodig.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de antwoorden met de leerlingen en u vraagt de leerlingen wat ze in deze les geleerd hebben en wat daarbij het moeilijkst was.

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek, blz 20 t/m 23

1

- 1 Joël
- 2 Nasser
- 3 Joël
- 4 Nasser

5

6

7 2

8

de eerste versie

de correctie   *de definitieve versie*

11 4.1

12 1 het beroep van journalist
"gegaan is".

13 2 De journalist komt altijd tekort.
worden".

14 3 Veel journalisten zijn ergens specialist in.
"meestal over".

15 4 Elke journalist probeert een primeur te krijgen.
primeur".

16

17 5.1

18

19

20 De journalist

21

*het beroep van de journalist
tijd is belangrijk
de specialist
de eerste willen zijn*

22 5.2

23 De hoofdgedachte is de eerste zin van de tekst.

24

25 Taallesboek 3, bladzijde 40 en 41

26 1.1

27 d weettekst

1.2

c de journalist

1.3

bijvoorbeeld: de journalist

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **afkomstig uit, de achtergrond, de initialen, de paraaf en de handtekening**.
- De leerlingen achterhalen de betekenis van samenstellingen door goed te kijken naar de delen van de samenstelling.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 4, Woordspoor 4 en Woordweb 4, Woordspoor 4 (groep 8, thema 12)

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 42 t/m 45
- Taalschrift
- Werkboek 6, bladzijde 24 en 25

Betekenis van de woorden

- afkomstig uit:** Als je afkomstig bent uit een stad of een land, kom je daar vandaan. Je bent daar geboren en je hebt daar gewoond.
- de achtergrond:** Je achtergrond is alles wat te maken heeft met het land, de stad of de familie waar je vandaan komt. Bijvoorbeeld de taal die de mensen spreken, de muziek waar ze naar luisteren en de kleren die ze dragen.
- de initialen:** Initialen zijn de beginletters van je voornaam en je achternaam.
- de paraaf:** Een paraaf is een korte handtekening. Bij een paraaf schrijf je alleen de eerste letters van je naam.
- de handtekening:** Als je je documenten ondertekent, schrijf je op je eigen manier je naam met de hand. Een handtekening is een combinatie van je voor- en achternaam die je zelf verzint en altijd blijft gebruiken. Zo kan bij de bank gecontroleerd worden of jij bent wie je zegt dat je bent.

Start**5**

U zegt:

“Er zitten hier enkele leerlingen die **afkomstig** zijn uit andere landen of hun ouders zijn **afkomstig** uit andere landen. Welke leerlingen zijn dat?”

U maakt een Woordweb van de afkomst van de leerlingen of hun ouders.

Bijvoorbeeld:

U zegt:

“Dus hun **achtergrond** is Colombiaans, Arubaans, Curaçaos, ... en ze weten alles over dat land.”

Kern – Instructie 1

15

U houdt een kort gesprekje met de leerlingen. Daarbij vraagt u de leerlingen naar hun eigen ervaringen.

Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden klinken. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen. U kunt de volgende vragen stellen:

- Wat is jouw **achtergrond**?
- Wat is de **achtergrond** van ... (een klasgenoot)?
- Uit welke stad/land ben jij **afkomstig**?
- Uit welke stad/land is ... **afkomstig**?
- Soms kun je ook zien of horen dat iemand **afkomstig** is uit een ander deel van het land of uit een ander land. Kunnen jullie daar voorbeelden van geven?

U zegt:

“Je **afkomst** is dus iets wat bij je hoort, het is iets persoonlijks. We gaan nog drie woorden leren die heel persoonlijk zijn, namelijk **de initialen, de paraaf en de handtekening.**”

U schrijft uw **initialen**, uw **paraaf** en uw **handtekening** op het bord. Dan legt u uit:

“Dit zijn mijn **initialen**. **De initialen** zijn de beginletters van je voornaam en achternaam. En dit is mijn **paraaf**. **De paraaf** is een korte **handtekening**. Bij een **paraaf** schrijf je alleen de eerste letters van je naam. En dit is mijn **handtekening**. **De handtekening** is je naam zoals je die op je eigen manier met de hand schrijft. Een handtekening zet je op officiële documenten. Jullie ouders moeten bijvoorbeeld jullie rapport ondertekenen. Ook in je paspoort staat je handtekening. Je **initialen** gebruik je in verschillende situaties. Je kunt ze bijvoorbeeld voor in een boek schrijven dat je uitleent. Dan weet iedereen dat het van jou is. Je **paraaf** schrijf je ergens op om op een snelle manier te laten weten dat je het er mee eens bent. Je kunt je **paraaf** bijvoorbeeld onder onze klassenregels zetten. Maar daar kun je natuurlijk ook je **handtekening** onder zetten.”

U bespreekt de betekenis van de woorden aan de hand van het Woordweb.

Kern – Instructie 2

20

U begint dit deel van de les door terug te grijpen op de voorgaande woordenschatlessen.

U vraagt aan de leerlingen:

“Hoe kun je de betekenis van moeilijke woorden in een tekst soms vinden?” (Ik lees eerst verder. Wordt het woord verderop niet uitgelegd dan lees ik terug.)

Vervolgens legt u uit dat je op deze manier niet de betekenis van ieder woord kunt achterhalen, want een schrijver zal niet alle moeilijke woorden in een tekst verklaren. Bij sommige lange woorden kun je soms achter de betekenis komen door die woorden uit elkaar te halen en naar elk afzonderlijk deel te kijken. Als voorbeeld schrijft u de volgende zinnen op het bord:

De achtergrond van Karin is Portugees.

Het schrijfgereedschap ligt klaar.

U bespreekt de lange woorden volgens de techniek van het hardop denken.

U zegt:

“Achtergrond! Het woord bestaat uit achter en grond. Achter kan het verleden zijn, terug in de tijd. Grond kan zijn dus een stuk land waar iemand vandaan komt. Dus achtergrond betekent de plaats of land waar je ouders of voorouders vandaan komen. Schrijfgereedschap. Ik zie twee bekende woorden: schrijf en gereedschap. Schrijven is iets op papier zetten. Een gereedschap gebruik je om iets te maken of te doen. Schrijfgereedschap is dan wat je gebruikt om te schrijven. Een pen bijvoorbeeld.”

Zo behandelt u ook de volgende zin. U schrijft op het bord:

Voor schoonschrift gebruik ik mijn vulpen.

U zegt:

“Schoonschrift. Ik zie weer twee woorden: schoon en schrift. Schrift heeft weer met schrijven te maken en schoon is netjes en mooi. Dus moet het te maken hebben met mooi schrijven. Vulpen. Het gaat over twee woorden: vul en pen. Pen ken ik wel. Daar kun je mee schrijven. Vul heeft te maken met iets vullen, iets ergens in doen. Dus een pen waar je iets in kunt doen. Dat kan alleen maar inkt zijn. Een vulpen is een pen die je kunt vullen met inkt.”

Daarna leest u het verhaal op bladzijde 42 en 43 van het Taalleesboek voor terwijl de leerlingen meelesen. Hierbij legt u de nadruk op de blauwgedrukte samenstellingen. U bespreekt enkele blauwgedrukte woorden met de leerlingen die u hier heel actief bij betreft. Hierbij is het belangrijker dat de leerlingen vanuit de afzonderlijke woorden van de samenstelling kunnen afleiden dan dat ze direct de betekenis van de samenstelling weten.

U zegt:

“Wij gaan nu lange woorden proberen te begrijpen door goed naar de delen te kijken waaruit ze opgebouwd zijn.”

U doet mondeling nog twee lange woorden uit de tekst van opdracht 1 op bladzijde 42 en 43 van het Taalleesboek en u laat de leerlingen precies verwoorden wat ze denken. U legt opdracht 2 en 3 op bladzijde 44 en 45 van het Taalleesboek kort uit en u laat de leerlingen zelfstandig aan het werk gaan met hun eigen keuze uit de samenstellingen. De leerlingen kunnen alleen of in tweetallen werken.

U neemt opdracht 1 en 2 op bladzijde 24 en 25 van het Werkboek door, en laat de leerlingen zelfstandig de opdrachten maken. U biedt hulp waar nodig.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt enkele woorden die de leerlingen gekozen hebben. U laat de leerlingen deze met uitleg voorlezen. De andere leerlingen luisteren aandachtig en zeggen of de uitleg van het woord klopt. U bespreekt ook de gemaakte opdrachten op bladzijde 24 en 25 van het Werkboek en u laat een paar leerlingen hun antwoorden lezen.

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek 6, blz 24 en 25

1

1 M. V.

2 Een handtekening is persoonsgebonden. Met een handtekening kun je controleren of iets (bijvoorbeeld een paspoort) echt van iemand is.

3 eigen invulling

2

1 t/m 7 eigen invulling

Taalleesboek 3, blz 42 t/m 45

1

drie zelfgekozen lange woorden met eigen uitleg met behulp van de delen van de samenstelling

2

- 1 *blokletters*
- 2 *schrijfgereedschap*
- 3 *schoonschrift*

- 4 *kroontjespen*
- 5 *beeldscherm*

3

- handtekening = tekening 2*
- toetsenbord = tekening 3*
- beeldschrift = tekening 1*

- sierletter = tekening 5*
- inktpatroon = tekening 4*

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de bronvermelding**, **de literatuur** en **de verantwoording**.
- De leerlingen schrijven een weettekst op basis van de hoofdgedachte.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Woordcluster 1 (groep 8, Thema 9)

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 51
- Taalschrift

Voorbereiding

- U legt een of meer boeken klaar, waarin een verantwoording en een bronvermelding staan.

Betekenis van de woorden

de bronvermelding: In de bronvermelding staat waar de schrijver van het boek of de tekst zijn informatie vandaan heeft gehaald.

de literatuur: Bij literatuur horen gedichten, verhalen, liederen, enzovoort die als kunst bedoeld zijn en of informatieve boeken en artikelen over een bepaald onderwerp.

de verantwoording: Als je verantwoording aflegt, leg je uit waarom je iets gedaan hebt. Je verklaart waarom het goed was wat je hebt gedaan.

Start**5**

U zegt:

“We gaan vandaag een tekst schrijven. Dat hebben we natuurlijk al eerder gedaan en dat zullen jullie straks op de middelbare school ook nog vaak doen. Bijvoorbeeld als je een werkstuk gaat maken over een bepaald onderwerp. Weet je nog wanneer je een werkstuk hebt gemaakt? Waar ging dat over?”

Kern – Instructie 1**10**

U gaat verder:

“Wanneer je een werkstuk maakt of een opstel schrijft, gebruik je vaak informatie van het internet of informatie uit boeken of kranten. Die informatie neem je dus van iemand anders over. Iemand anders heeft al eens uitgezocht hoe het zit en jij gebruikt die informatie in jouw werkstuk. Het is belangrijk dat je niet

zomaar de informatie overneemt. Je moet in jouw werkstuk vermelden waar je die informatie vandaan hebt gehaald. Dat noemen we **de bronvermelding**.

In **de bronvermelding** staat vermeld uit welke bronnen de schrijver zijn/haar informatie heeft gehaald. Een artikel in een krant of een internetpagina kan zo'n bron zijn.

In de wereld van **de literatuur** is hier wel eens ruzie over. **De literatuur** bestaat uit gedichten, verhalen, liederen, enzovoort, die als kunst bedoeld zijn. Literatuur mag natuurlijk alleen literatuur genoemd worden, als de schrijver het zelf gemaakt heeft. En niet als hij ideeën of hele stukken tekst van anderen gestolen heeft. Als hij toch iets heeft overgenomen, moet hij dat eerlijk vermelden in **de bronvermelding**.

Tot **literatuur** horen ook informatieve boeken en artikelen die over een bepaald onderwerp gaan. Bijvoorbeeld over ruimtereizen, over het leven van de pelikaan of over een bepaald land. Als een schrijver een boek over Amerika wil schrijven, moet hij eerst veel boeken en artikelen lezen die anderen over dit land hebben geschreven. Die **literatuur** over Amerika kan hij dan weer gebruiken bij het schrijven van zijn eigen boek. **De bronvermelding** tref je meestal aan op de laatste pagina's van een boek, maar soms ook wel onderaan de bladzijden in kleine lettertjes. Op de eerste pagina's tref je **de verantwoording** van de schrijver aan. In **de verantwoording** legt de schrijver uit waarom hij het boek geschreven heeft en op basis van welke kennis. Ook bedankt hij in **de verantwoording** de mensen die hem geholpen hebben om het boek te maken."

U toont Woordweb 1 en bespreekt de nieuwe woorden. U kunt de volgende vragen stellen:

- Denk eens terug aan je laatste werkstuk. Wat was jouw verantwoording, dus waarom koos je juist voor dat onderwerp? Wat wist je er al van?
- Weet je nog uit welke bronnen jij de informatie voor je werkstuk hebt gehaald? Heb je deze ook vermeld in een bronvermelding?
- Welke verhaalsoorten vind jij het leukst in de (jeugd)literatuur? Griezelige verhalen, dierenverhalen, liefdesverhalen? En waarom kies je juist altijd die verhalen?

Kern – Instructie 2

35

U vertelt dat de tekst waarmee de leerlingen aan de slag gaan, over geheimschriften gaat. U gaat na of de leerlingen zich de term *geheimschrift* en *slutel* nog herinneren (Les 1, Woordcluster 1) en u zegt:

“Enkele bekende sleutels zijn: a = 1, b = 2, c = 3 enzovoort, a = b, c = d enzovoort, een andere sleutel is. Jullie kunnen ook zelf een sleutel maken door bijvoorbeeld voor elke letter uit het alfabet een figuurtje te gebruiken.”

U schrijft op het bord:

A = <, b = >, c = ^ enzovoort.

De leerlingen kunnen ook hun boodschap verpakken in een rebus. U zegt:

“Deze les gaat over verschillende soorten geheimschriften en hoe je boodschappen kunt overbrengen of lezen. Ook gaan jullie een weettekst over geheimschrift maken.”

U neemt vervolgens de opdrachten 1.1 en 1.2 op bladzijde 51 van het Taalleesboek door met de leerlingen. U vraagt:

“Wat zou er in een weettekst over geheimschrift kunnen staan?”
(soorten geheimschrift, sleutels, waarom geheimschrift wordt gebruikt)

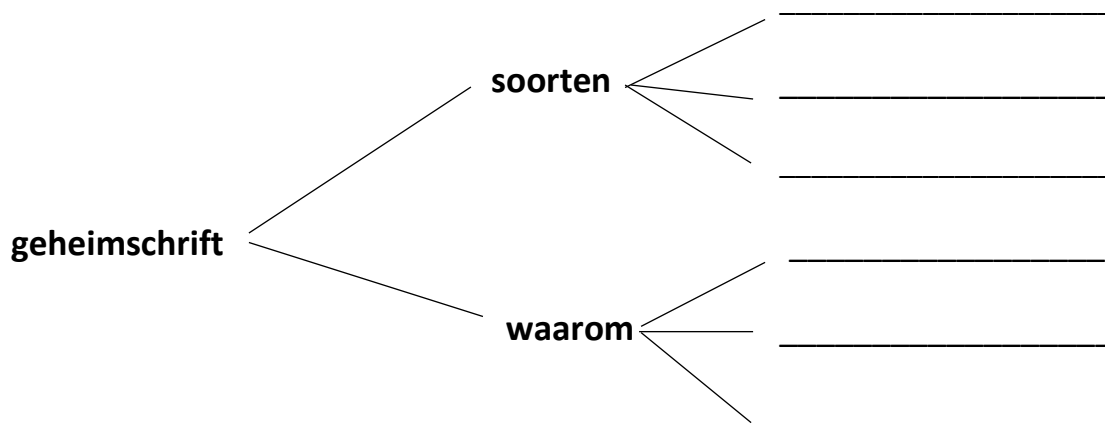
U kunt een *mindmap* maken van een/het geheimschrift. Vervolgens vraagt u:

“Hoe zou de hoofdgedachte kunnen luiden van een tekst die over geheimschrift gaat?”

U schrijft de geformuleerde hoofdgedachte op het bord:

Er zijn verschillende soorten geheimschrift met een eigen sleutel. De schrijver en de lezer moeten de sleutel kennen. Geheimschrift wordt gebruikt om een boodschap voor anderen geheim te houden.

Vervolgens zet u deze hoofdgedachte in een schema op het bord:

U laat het schema op het bord staan als steun bij opdracht 2 op bladzijde 51 van het Taalleesboek. U helpt de leerlingen op weg door samen een titel en een eerste zin te bedenken. U vraagt hoeveel alinea's de uitgewerkte tekst krijgt. (twee) En wat er op de stippellijnen zou kunnen staan. De leerlingen komen met ideeën. U laat hierbij de leerlingen op elkaars ideeën reageren. U zegt dat de leerlingen nu een weettekst gaan schrijven over een geheimschrift (opdracht 2 op bladzijde 51 van het Taalleesboek). De leerlingen gaan zelfstandig aan het werk. U biedt hulp waar nodig is.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U laat enkele leerlingen hun tekst van opdracht 2 op bladzijde 51 van het Taalleesboek voorlezen. U vraagt de leerlingen of ze met plezier aan de opdrachten hebben gewerkt.

Als het zo is, wat vonden ze vooral leuk aan de opdrachten? U laat hierbij de leerlingen op elkaars meningen reageren. U vraagt ook welke verschillen ze ontdekt hebben in hun teksten in tegenstelling tot hun andere klasgenoten.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 3, blz 51

2

eigen weettekst over geheimschrift in twee alinea's

Lesinhoud

- De leerlingen vinden de persoonsvorm door de tijd van de zin te veranderen.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met een 'c' die als /k/ of als /s/ wordt uitgesproken.
- De leerlingen veranderen een zin van getal.
- De leerlingen gebruiken de begrippen persoonsvorm, verleden tijd, tegenwoordige tijd, enkelvoud en meervoud.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 6, bladzijde 26 en 27

Vorbereiding

- U schrijft op het bord:
John denkt over iets na.
Dan stelt hij een vraag.
'Staat aan het eind van een persoonsvorm altijd een t?'
Weet jij het antwoord?
De meester beweert van niet.
'Maar wel vaak', zegt hij later.

Start**5**

U leest samen met de leerlingen de tekst op het bord en u zoekt samen de leerlingen de persoonsvorm in iedere zin en onderstreept deze.

John denkt over iets na.

Dan stelt hij een vraag.

'Staat aan het eind van een persoonsvorm altijd een t?'

Weet jij het antwoord?

De meester beweert van niet.

'Maar wel vaak', zegt hij later.

Kern – Instructie1**20****Stap 1**

U schrijft op het bord:

denkt stelt staat weet beweert zegt

U wijst de woorden aan die u op het bord geschreven heeft. (Het zijn de persoonsvormen van de opdracht in de Start.) U vraagt aan de leerlingen wat dit voor soort woorden zijn (persoonsvormen) en waarom ze dat denken (deze woorden veranderen als je de zin van tijd of aantal verandert). Vervolgens vraagt u in welke tijd deze persoonsvormen staan (tegenwoordige tijd).

Stap 2

U vraagt:

“Wat hoor je aan het eind van deze persoonsvormen?” (een /t/-klank)

“Kennen jullie de regel nog?”

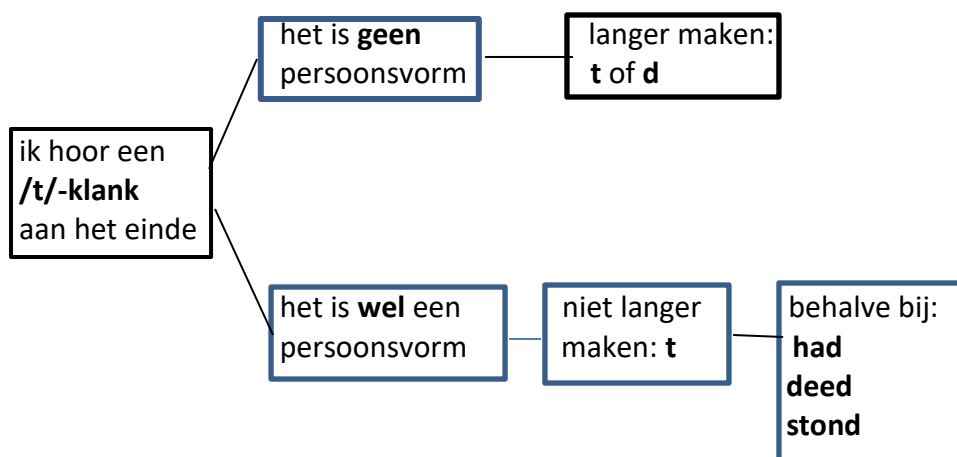
U herhaalt de regels die op de persoonsvormkaart staan.

“Wat doe je als je een /t/ –klank hoort aan het einde van een woord? Je bepaalt of het woord een persoonsvorm is of niet.”

“Zo ja, dan gelden de geleerde regels:

- Hoor je bij een persoonsvorm een /t/-klank aan het einde, dan moet je het woord niet langer maken.
- Als je aan het einde van een persoonsvorm een /t/ hoort, dan schrijf je een t.”

“Is het geen persoonsvorm (tegenwoordige tijd/verledentijd) dan pas je de verlengingsregel toe.”

De Persoonskaart is ook terug te vinden in de Spellinghulp en op het Werkblad van deze les. Dit schema mag gebruikt worden bij het maken van de desbetreffende opdrachten.

Stap 3

U oefent het voorgaande met een kort dictee. De leerlingen schrijven de zinnen op bij opdracht 1 in het Werkboek.

1 De kleuter *speelt* met *zand*.

- 2 *Tim holt naar de kant.*
- 3 *Juf rekent niet alles goed.*
- 4 *Het huis staat in brand.*

De vetgedrukte woorden worden op het bord geschreven en nagekeken. U laat de leerlingen vaststellen dat alleen bij *zand, kant, goed* en *brand* verlengd mag worden, maar bij de persoonsvormen niet.

Kern – Instructie 2

15

U vraagt de leerlingen wat ze in de afgelopen spellingslessen, naast de persoonsvorm, nog meer geleerd hebben. (ook over het schrijven van woorden met een *c* die je als /s/ of als /k/ uitspreekt)

U vraagt of ze een paar woorden kunnen bedenken met een *c* (*centimeter, cijfer, citroen, reclame, pictogram, club*, enzovoort) en de leerlingen mogen die woorden op het bord schrijven. U herinnert hen eraan dat dit kijkweetwoorden zijn, dus woorden die je uit je hoofd moet leren. Ook wijst u op de Spellinghulp en u zegt dat ze die mogen gebruiken bij de volgende opdrachten. De leerlingen nemen bladzijde 27 van het Werkboek voor zich en u bespreekt opdracht 2.

De leerlingen maken de oefening zelfstandig.

Afsluiting

5

U laat de leerlingen in tweetallen het spel ‘Galgje’ spelen met woorden met een *c* die je als /s/ of als /k/ uitspreekt. Ze kunnen de ruimte op het Werkblad onder opdracht 2 hiervoor gebruiken. De woorden kunnen ze uit de Spellinghulp halen.

Antwoorden

Werkboek 6, blz 26-27

1

De zinnen staan in de les.

- *de verleden tijd.*

2

1 *microfoon*

2 *precies*

3 *centrum*

4 *club*

5 *directeur*

6 *cijfers*

7 *centimeter*

8 *circus*

Lesinhoud

- Spelling
  - het schrijven van woorden met een c die als /k/ of als /s/ worden uitgesproken
  - het schrijven van woorden met eerder behandelde spellingdoelen
- Stellen
  - vanuit een hoofdgedachte een weettekst schrijven
- Taalbeschouwing
  - aanhalingstekens plaatsen in zinnen met directe rede
- Leesbegrip
  - de kenmerken van de tekstsoorten brief/briefje, weettekst, doetekst, meningstekst (en reclametekst) noemen
- Woordenschat
  - de woorden van de Wordclusters zowel passief als actief beheersen
  - de betekenisrelaties tussen de woorden van Wordclusters beheersen

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 38
- Toetsboek 6, Toetsbladen 1 t/m 9

Start**5**

U zegt:

“Vandaag gaan we toetsen maken over de verschillende onderdelen die jullie gehad hebben tijdens dit thema. Als jullie het Toetsboekje gekregen hebben, mogen jullie niet met elkaar praten en ook niet op elkaars blaadje kijken. Als je klaar bent met de toets, moet je het werk nog eens goed nakijken en daarna mag je iets voor je zelf gaan doen. Bijvoorbeeld een boek lezen.”

Kern – Instructie 1**35****Spelling**

U deelt de Toetsboekjes uit. Iedereen pakt Toetsblad 1 voor zich. U geeft aan dat de leerlingen eerst een zinnendictee maken van tien zinnen en dat de rest van het dictee uit 20 woorden bestaat.

U zegt:

“Ik lees de eerste zin. Jullie luisteren goed.”

Vervolgens geeft u een leerling de beurt om de zin na te zeggen.

U vraagt aan een andere leerling of de zin klopt. U herhaalt de zin opnieuw.

Lesinhoud

- Spelling
  - het vinden van de persoonsvorm door de tijd of het getal van deze zinnen te veranderen; het gebruik van de begrippen persoonsvorm, verleden tijd, tegenwoordige tijd, enkelvoud en meervoud en het schrijven van woorden met een c die als /k/ of als /s/ worden uitgesproken
- Stellen
  - vanuit een hoofdgedachte een weettekst schrijven
- Taalbeschouwing
  - aanhalingstekens plaatsen in zinnen met directe rede
- Leesbegrip
  - de kenmerken van de tekstsoorten brief/briefje, weettekst, doetekst, meningstekst (en reclametekst) noemen
- Verdieping
  - een aantal doelstellingen die al bij de lessen Stellen aan de orde is gekomen

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 6:
  - herhaling bladzijde 28 t/m 33
  - verdieping bladzijde 34 t/m 38

Start**5**

U zegt:

“Wij gaan vandaag de onderdelen van de toets herhalen met de leerlingen die één of meer onderdelen van de toets niet gehaald hebben. De leerlingen die de toets wel gehaald hebben, gaan zelfstandig verdiepingsopdrachten maken.”

De leerlingen die de toets gehaald hebben, gaan geheel zelfstandig aan het werk. Ze maken de herhalings- en verdiepingsopdrachten.

Kern – Instructie 1**35****Spelling**

Doel Spelling: *het vinden van de persoonsvorm door de tijd of het getal van deze zinnen te veranderen, het gebruiken van de begrippen persoonsvorm, verleden tijd, tegenwoordige tijd, enkelvoud en meervoud en het schrijven van woorden met een c die als /k/ of als /s/ worden uitgesproken.*

- Verdieping:

De leerlingen die voor de diagnostische toets voldoende gehaald hebben, gaan zelfstandig aan het werk met de herhalings- en verdiepingsoefeningen. Mocht een aantal leerlingen van deze groep toch nog fouten hebben gemaakt in één of twee woorden, dan kunt u dit specifieke spellingsprobleem nog even klassikaal bespreken.

- Herhaling:**Stap 1**

U schrijft op het bord:

/s/ = s	/s/ = c	/k/ = k	/k/ = c
sorbet	citroen	kerkklok	disco

U licht het schema kort toe. Van links naar rechts:

- 1 Je hoort een /s/ en je schrijft een s.
- 2 Je hoort een /s/ maar je schrijft een c.
- 3 Je hoort een /k/ en je schrijft een k.
- 4 Je hoort een /k/ maar je schrijft een c.

U wijst het woord *sorbet* aan. Een leerling leest het voor en zegt vervolgens: "Bij sorbet hoor je een s en je schrijft een s." Hetzelfde doet u met de andere woorden.

De leerlingen nemen bladzijde 28 van het Werkboek voor zich. U bespreekt oefening 1 en 2 met de leerlingen. U wijst hen erop dat ze het Spellingboekje erbij mogen nemen. Bij oefening 1 maakt u de eerste twee of drie rijen gezamenlijk. Daarna kunnen ze zelfstandig aan het werk.

Oefening 2 geeft u als een dictee. U dicteert de eerste zin. U laat het woord *club* op de goede plaats schrijven. U herhaalt dit met zin 2. De leerlingen mogen bij twijfel de lijsten met kijkwoordwoorden achter in het Spellingboek gebruiken.

Als de leerlingen de opdracht begrepen hebben, vervolgt u met de andere zinnen.

- 1 Elke week doen we een klus voor onze **club**.
- 2 In mijn sok zit een gat zo groot als een **cent**.
- 3 Moeder kocht een digitale **camera**.
- 4 Sap van **citroen** is zo zuur als azijn.
- 5 **Reclame** op de tv kost veel geld.
- 6 Jori keek sip toen hij een laag **cijfer** kreeg.
- 7 In een kwartier gaan negenhonderd **seconden**.
- 8 Er dreef een **lucifer** in de soep.

Stap 2

U laat de laatste zin van het dictee door een leerling voorlezen en vraagt of hij weet wat de persoonsvorm in deze zin is. Als hij het antwoord niet meteen weet, kunt u hem helpen door vragen te stellen:

- Wat weten we van de persoonsvorm? (het is een werkwoord/ doewoord.)
- Wat hebben we in de vorige weken over de persoonsvorm geleerd? (Je vindt de persoonsvorm in een zin door de zin van tijd of getal te veranderen of door een vraagzin van te maken, het eerste woord is dan de persoonsvorm.)
- U vraagt de leerling om dit te doen. (Er drijft een lucifer in de soep. Er dreeven lucifers in de soep.)
- U vraagt welke tijden wij in de klas geleerd hebben. (tegenwoordige tijd en verleden tijd)
- En u vraagt hoe het verschil in getal wordt aangegeven. U kunt helpen door te zeggen dat het niet meer één of meer wordt genoemd, maar .... (enkelvoud en meervoud)

Na dit gesprek over de persoonsvorm en de begrippen tegenwoordige tijd, verleden tijd, enkelvoud en meervoud, nemen de leerlingen bladzijde 29 van het Werkboek voor zich. U vertelt dat ze gaan oefenen met de persoonsvorm.

U bespreekt de twee oefeningen en afhankelijk van het begrip van de leerlingen, kunt u de keuze maken om één of twee zinnen samen te doen, of de gehele oefening.

U kijkt de oefeningen gezamenlijk na en schrijft de antwoorden op het bord.

Stellen

U schrijft op het bord:

Er worden steeds meer computers gebruikt. Door kinderen en ook door volwassenen.

U zegt:

“Dit is de hoofdgedachte van een weettekst die jullie gaan schrijven.”

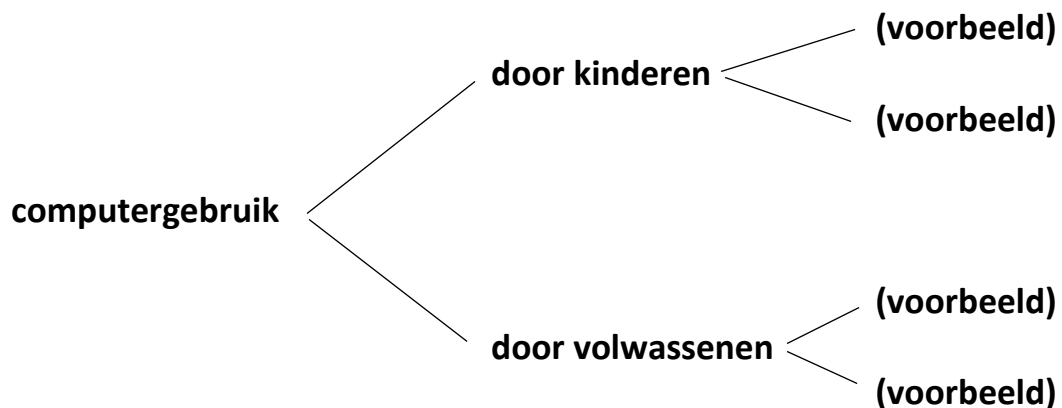
U benadrukt nog eens dat de hoofdgedachte heel kort zegt wat er in een tekst staat. U stelt de volgende vragen:

“Uit hoeveel alinea’s bestaat de tekst?” (twee)

“Waarover gaat de eerste alinea?” (kinderen die computers gebruiken)

“Waarover gaat de tweede alinea?” (volwassenen die computers gebruiken)

U laat enkele voorbeelden bij elke alinea noemen en zet het volgende schema op het bord:

U vraagt:

“Hoe kun je laten zien dat er een nieuwe alinea begint?”
(bijvoorbeeld door in te springen)

De leerlingen maken de opdrachten zelfstandig. Waar nodig biedt u individuele hulp.

Taalbeschouwing

U zegt:

“We hebben geleerd dat het moeilijk is om een tekst zonder leestekens te lezen. Welke leestekens kennen we al?”

U laat een paar leerlingen reageren en u schrijft de volgende leestekens op het bord:

punt, komma, vraagteken, uitroepetekens, aanhalingstekens

U vraagt:

“Wanneer gebruiken we ook alweer aanhalingstekens?” (Wat er precies door iemand gezegd wordt komt tussen aanhalingstekens.)

U schrijft op het bord:

Ik zet de computer aan, zegt Karla.

U laat eerst vaststellen wat er precies gezegd wordt. (Ik zet de computer aan)

U laat een leerling op het bord de aanhalingstekens plaatsen en geeft nog eens aan dat de komma aan het eind van de zin na het aanhalingsteken komt.

Dezelfde procedure herhaalt u met de zinnen:

Leeft de schrijver van dit boek nog? vroeg Marleen.

Leg je pen neer! roept juf boos.

Ook hier geeft u nog eens aan dat de aanhalingstekens aan het eind van de zinnen achter respectievelijk het vraagteken en het uitroepteken komen en dat daar dan geen komma meer wordt geplaatst. De leerlingen maken zelfstandig de opdrachten op bladzijde 31 van het Werkboek. Waar nodig biedt u individuele hulp.

Leesbegrip

U schrijft op het bord:

Word nu lid van onze boekenclub! Kies drie boeken uit voor AWG. 10!

U vraagt:

“Wat wil de schrijver van deze tekst?” (dat je lid wordt van de boekenclub)

“Hoe wil hij dat bereiken?” (door drie boeken aan te bieden voor AWG. 10)

“Wat voor soort tekst is dit?” (een reclametekst)

U vraagt welke teksten de leerlingen nog meer kennen en schrijft ze op het bord:

brief

briefje

e-mail

gedicht

meningstekst

doetekst

weettekst

Afsluitend laat u de leerlingen per tekstsoort vaststellen wat de schrijver van die tekst wil. De leerlingen maken zelfstandig de opdrachten. Waar nodig biedt u individuele hulp.

Verdieping

De leerlingen werken geheel zelfstandig. Ze maken de opdrachten op bladzijde 32 en 33 van het Werkboek.

Afsluiting	5
-------------------	----------

Na afloop bespreekt u de antwoorden.

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek 6, blz 28-38

Spelling**1**

1 centraal   2 club   3 reclame   4 centrum   5 cijfers   6 seconde
7 precies   8 disco

2

1 club   3 camera   5 reclame   7 seconden
2 cent   4 citroen   6 cijfer   8 lucifer

3

1 Maria **loopt** naar huis.   liep
2 Vlakbij het huis **zag** ze Kevin.   ziet
3 Wat **had** die toch op zijn hoofd?   heeft
4 Het **lijkt** wel een theemuts.   leek
5 "Hé Kevin", **roept** Maria.   riep

4

1 Joshua **ziet** opeens een waterrat in de vijver.   zien
2 De rat **zwemt** naar de overkant.   zwemmen
3 Opeens **duikt** hij onder water.   duiken
4 Waarschijnlijk **is** de rat ergens van geschrokken.   zijn
5 Joshua **kijkt** nog eens goed rond.   kijken

5

een weettekst van twee alinea's over de gegeven hoofdgedachte

6

b alleen wat precies gezegd wordt

7

c dubbele aanhalingstekens boven aan de regel

8.1

1 "Alsjeblieft, een mooie ansichtkaart", zei de postbode.
2 "Mag ik tien postzegels?" vroeg de mevrouw.
3 "Kijk even of er post is!" riep papa.
4 "Wil je deze brief voor me posten?" vroeg mam.

8.2

twee eigen zinnen met aanhalingstekens

9.1

1 Tekst E is geschreven om iets mee te delen.
2 Tekst A is geschreven om je iets te leren.
3 Tekst D is geschreven om je te vertellen hoe je iets moet doen.
4 Tekst C is geschreven om je te vertellen wat de schrijver ervan vindt.
5 Tekst B is geschreven om iets te vragen.

9.2

1 Tekst A is een weettekst.
2 Tekst B is een briefje.
3 Tekst C is een meningstekst.
4 Tekst D is een doetekst.
5 Tekst E is een brief.

10

- 1 kapotte, camera
- 2 club, kanovaren
- 3 circus, centrum, stad

- 4 concert, precies, seconden
- 5 directeur, kantoor, actief

11

1 cijfers	3 december	5 directeur	7 microfoon
2 actief	4 disco	6 oceaan	

12

<i>c als /k/</i>	<i>c als /s/</i>
disco	citroen
directeur	cent
club	precies
actief	centrum
microfoon	oceaan
circus	circus
concert	concert

13

- 1 Laura zit in het park.
- 2 Mama zingt een liedje in een vreemde taal.
- 3 Maria en Kevin schrijven elkaar in geheimschrift.
- 4 Ik ga naar mijn tante.
- 5 Dennis en Peter houden niet van rekenen.

14

- 1 Ik deed het licht uit.
- 2 Dat was voordat ik naar bed ging.
- 3 Hij fietste al vroeg naar school.
- 4 We lachten heel hard om het grappige filmpje.
- 5 Tom hield de bal stevig vast.

15

eigen mening en argument(en)

16

eigen mening en argument(en)

17.1

Kom om half één bij me.

17.2

zelfbedachte brief met geheimschrift

Lesinhoud

- De leerlingen begrijpen een aantal themawoorden en passen de daarbij behorende begrippen toe.
- De leerlingen begrijpen het verschil tussen beeldschrift en klankschrift.
- De leerlingen spelen met de vorm en betekenis van Japanse lettertekens.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek bladzijde 26 t/m 29
- Taalschrift of los blaadje

Vorbereiding

- U legt klaar:
  - scharen en plakmateriaal
  - eventueel een vel (teken)papier
  - een menukaart van een Chinees restaurant
  - kaartjes van stevig papier, formaat 8 xx 4 cm
  - viltstiften
  - blanco papier

Start**5**

U zegt:

“Jullie hebben pictogrammen verzameld en ook zelf tekens voor een eigen alfabet bedacht. Daar gaan we eerst over praten en daarna gaan jullie ook werken aan het bedenken van een eigen alfabet. Daar ga je een sleutel voor maken en je gaat een boodschap in die geheimtaal schrijven.”

Kern – Instructie 1**15**

U bespreekt wat de leerlingen over het thema ‘Schrijven’ geleerd hebben.

Hierbij kan onder andere worden ingegaan op:

- verschillende schriftsystemen (bijvoorbeeld beeldschrift, klankschrift, Arabisch en Hebreeuws schrift);
- verschillende materialen om op te schrijven (bijvoorbeeld gewoon papier, kringlooppapier);
- verschillende soorten schrijfgereedschap (bijvoorbeeld vulpen, balpen, computer);
- Verschillende soorten teksten (verhalen, weetteksten, gedichten doe-teksten, brieven)
- schrijven voor verschillende lezers (kleuters, oudere kinderen, volwassenen).

U vraagt de leerlingen hoe het ging bij het verzamelen en zoeken van de pictogrammen en het bedenken van hun eigen lettertekens. U laat de leerlingen vertellen over hun ervaringen daarbij, wat opviel en wat moeilijk was. Ze mogen daarbij op elkaar reageren. U laat de leerlingen ieder hun leukste pictogram tonen. Een paar leerlingen mogen ook iets vertellen over hun zelfbedachte alfabet. Daarna maken de leerlingen pictogrammen die ze met viltstift op een kaartje tekenen. Op een ander kaartje wordt de betekenis van het pictogram opgeschreven. Zo kan met de pictogrammen een spel gemaakt worden. Er kunnen verschillende spelopdrachten uitgevoerd worden die door de groepen zelf bedacht worden.

De groepen die aan de geheimtaal gaan werken moeten een eigen alfabet maken. Dit is dan de sleutel. Daarna bedenken de leerlingen samen een paar boodschappen die in de geheimtaal worden geschreven. U zorgt dat beide onderdelen gedaan worden.

Kern – Instructie 2

20

Vervolgens zegt u:

“We gaan beeldschrift en klankschrift met elkaar vergelijken en we gaan over de verschillen nadenken. We gaan pictogrammen maken en opdrachten doen met het Japanse beeldschrift.”

U bespreekt opdracht 1 op bladzijde 26 van het Taalleesboek. Het moet duidelijker worden dat de pictogrammen in het verkeer sneller gelezen kunnen worden dan teksten die langs de weg staan. Bovendien kan iedereen pictogrammen begrijpen ongeacht de taal die hij spreekt. Vraagt u eens aan de leerlingen of ze behalve verkeersborden meer voorbeelden van pictogrammen kunnen geven, zoals pictogrammen op de luchthaven. U zegt:

“Wij gebruiken alleen pictogrammen (tekeningetjes) op bepaalde plaatsen zoals in het verkeer, bij het busstation, op de deur van de wc en dergelijke. Meestal gebruiken we letters en klanken om iets duidelijk te maken. Met die letters en klanken maken we woorden en met die woorden maken we zinnen. Maar er zijn ook talen zoals het Chinees waarin geen letters worden gebruikt maar tekeningetjes. Elk woord heeft een eigen teken. Die tekens noemen we karakters. Kijk maar eens naar opdracht 2 op bladzijde 27 en 28 van het Taalleesboek.”

U leest de tekst voor en u bekijkt samen met de leerlingen de afgebeelde karakters.

Hierna vraagt u:

“Lijkt het je makkelijker of moeilijker om Chinees of Nederlands te leren lezen en schrijven? Waarom denk je dat?”

U laat de leerlingen beargumenteren waarom het makkelijker of moeilijker is. Vervolgens laat u de leerlingen de menukaart van een Chinees restaurant zien. Als u Chinese leerlingen in de klas hebt, kunt u hen vragen Chinese boekjes mee te nemen en te laten zien. Daarna zegt u:

“In Japan leren de kinderen een schrift dat nog weer anders is dan het Chinees. Maar in het Japans komen ook heel veel karakters voor die ongeveer hetzelfde zijn als in het Chinees. Kijk maar eens naar opdracht 3 op bladzijde 29 van het Taalleesboek voor een aantal voorbeelden. Die karakters werden vroeger met een penseel en inkt geschreven. Tegenwoordig doen ze dat met pen en inkt. Je kunt de karakters ook typen. Een Japans boek lees je van boven naar beneden en van rechts naar links op de bladzijde. Je begint achteraan in het boek en werkt zo naar voren.”

U bekijkt samen met de leerlingen opdracht 3 t/m 5 op bladzijde 29 t/m 31 van het Taalleesboek. U kunt deze opdrachten in tweetallen laten uitvoeren. De leerlingen werken rustig door en maken de opdrachten.

Afsluiting

5

De resultaten van de opdrachten op bladzijde 29 t/m 31 worden bekeken en de ervaringen uitgewisseld.

Didactische tip:

U geeft een aantal dagen vooraf de opdracht om zoveel mogelijk pictogrammen thuis, op school, in winkels en op straat te verzamelen of zelf tekeningetjes te maken van de waargenomen pictogrammen dan wel eigen pictogrammen te bedenken. Ook heeft u de leerlingen gevraagd tekens te bedenken voor een eigen alfabet.

Het Nederlands kent een klankschrift. Elk woord kan door middel van letters/klanktekens worden weergegeven. Duizenden jaren geleden bestonden er alleen beeldschriften zoals hiërogliefen bij de oude Egyptenaren. Hierin werd elk woord aangeduid met een apart teken. Ook tegenwoordig bestaan er nog belangrijke beeldschriften zoals het Chinees en Japans. Het Japans gebruikt behalve woordtekens ook klanktekens die lettergrepen aanduiden.

Antwoorden

5

Taallesboek 3, blz 26-27

1.1

1 *(verplicht fietspad)*

2 *verboden voor fietsers en bromfietsen*

3 *voetpad*

4 *woonerf*

5 *overstekend groot wild*

1.2

eigen tekst

Bijlagen

- **Toetsbladen thema 6**
- **Controletoets thema 6**
- **Betekenis woorden**
- **Alfabetische woordenlijst thema 6**
- **Spellinghulp**

Toetsbladen

Controle toets thema 6

Alfabetische woordenlijst thema 6

Handboek woordenlijst Thema 6

1. achtergrond, de
2. afkomstig
3. archeoloog, de
4. architect, de
5. beeldschrift, het
6. bereiken
7. beroep, het
8. bibliothecaresse, de
9. gids, de
10. hiëroglief, de
11. journalist, de
12. kelner, de
13. klankschrift, het
14. kringlooppapier, het
15. kunst, de
16. kunstenaar, de
17. meedelen
18. milieu, het
19. milieuschadelijk
20. milieuvriendelijk
21. ontcijferen
22. pictogram, het
23. schilderkunst, de
24. sleutel, de
25. uitgever, de
26. verschijnen
27. verslag doen
28. vignet, het
29. voor elkaar krijgen

Spellinghulp

Woordenlijst**Woorden met /k/ = c**

accent	collecte	contant	inspectrice
accu	collega	contributie	locomotief
acteur	combinatie	controle	macaroni
actie	commandant	couplet	microfoon
actief	commentaar	creatief	postcode
actrice	commissaris	cursus	project
advocaat	commissie	dialect	reclame
alcohol	competitie	dictee	seconde
bioscoop	compleet	direct	speculaas
cactus	compliment	directeur	succes
caravan	componist	directie	tractor
cavia	compost	directrice	truc
chocolade	computer	disco	verticaal
circus	concert	discotheek	viaduct
clown	concurrent	discussie	record
club	conducteur	effect	risico
cola	conductrice	excursie	
		ijsco	
		inspecteur	

Woorden met /s/ = c

accent	cijfer	feliciteren	procent
actrice	circus	lucifer	proces
ambulance	cirkel	medicijn	provincie
cel	citroen	narcis	recept
cent	concert	ocean	speciaal
centimeter	december	officier	succes
centraal	elektriciteit	precies	
centrum			

Woordenlijst**Woorden met /zj/ = g**

asperge	etalage	horloge	passagier
bagage	garage	logé	slijtage
energie	giraf	logeren	spionage
etage	giraffe	manege	vitrage

Woorden met /sj/ = ch

capuchon	China	chocolade	machinist
champignon	Chinees	douche	marcheren
chauffeur	chip	douchen	parachute
chef	chips	lunch	rechercheur
chimpansee	chirurg	machine	

Woorden met /g/ = ch

ach	glimlachen	juichen	och
belachelijk	goochelaar	kachel	pech
chaos	goochelen	kuchen	pochen
chemisch	joch	lachen	techniek
echo	jochie	lichaam	toch
giechelen		noch	zich

Woorden met /ie/ = i

abrikoos	directie	kampioen	organisatie
Afrika	directrice	kantine	pagina
alinea	dirigent	kapitein	piano
Amerika	dominee	kievit	piloot
artikel	elektriciteit	kilo	piste
aspirine	etiket	klarinet	pistool
bami	fabrikant	klimaat	podium
benzine	familie	kritiek	politie
bibliotheek	februari	lampion	positie
bikini	feliciteren	lawine	positief
biologie	figuur	limonade	president
cavia	file	liniaal	prima
centimeter	finale	liter	privé
China	frituren	lucifer	radio
Chinees	giraf	macaroni	repetitie

Thema 6

Schrijven

chirurg

Woordenlijst

citroen

combinatie

comité

competitie

compliment

confetti

contributie

dia

dialect

diamant

dieet

diploma

direct

directeur

giraffe

giro

gitaar

halvarine

horizon

idee

idioot

imiteren

indiaan

ingenieur

intelligent

januari

juli

juni

justitie

machine

machinist

margarine

materiaal

medicijn

miauwen

microfoon

minimum

minister

minuut

muzikant

nasi

niveau

officier

olifant

riool

rivier

serieus

sigaar

sigaret

sinaasappel

sirene

situatie

ski

souvenir

spinazie

spionage

stadion

studio

taxi

televisie

titel

tosti

viool

visite

Woorden met y

baby

dynamo

Egypte

gameboy

gymnastiek

gymzaal

hobby

hockey

hyena

hygiëne

hypnose

jury

mayonaise

mysterie

playback

pony

pyjama

sorry

symbool

sympathiek

synoniem

systeem

type

type

typisch

volleybal

yochurt

Woordenlijst**Woorden met ei**

aanreiken	eiland	leiden	scheidsrechter
aardbei	eind	leiding	sein
activiteit	eindelijk	marsepein	seizoen
afscheid	eisen	mei	specialiteit
allebei	elektriciteit	meid	steiger
allerlei	feit	meisje	steil
arbeider	fontein	omleiden	terrein
bedreigen	geheim	overeind	trein
begeleiden	geit	paleis	uitbreiden
beide	gewei	peil	vallei
bereid	hei	peinzen	veilig
bereiken	heide	plein	verscheidene
breien	heilig	pleister	verspreiden
dreigen	heimwee	porselein	voorbereiden
dweil	hoeveelheid	prei	vrijheid
ei	inleiding	refrein	wei
eigen	kapitein	reiger	weide
eigenaar	karwei	reis	weigeren
eigenlijk	keihard	reizen	weinig
eigenschap	keizer	reiziger	zei
eigenwijs	klei	Romein	zeil
eik	klein	scheiden	

Woorden met ij

aardrijkskunde	begrijpen	bijbel	blijken
altijd	belangrijk	bijl	blijven
andijvie	beschrijven	bijna	boerderij
azijn	bevrijden	bijten	brij
bakkerij	bevrijding	bijvoorbeeld	cijfer
batterij	bewijs	bladzijde	dijk
bedrijf	bij	blij	dikwijls
dozijn	lijden	rijk	uitwijken
drijven	lijf	rijm	verdwijnen
drukkerij	lijken	rijp	vergelijken
eigenwijs	lijm	rijst	verschijnen
fijn	lijn	schijf	verwijten
Frankrijk	lijst	schijnen	vijand
gelijk	lijster	schilderij	vijf

Woordenlijst

glijden	maaltijd	schrijven	vijver
gordijn	maatschappij	slijpen	vlakbij
grijzen	medelijden	slijtage	vrij
grijpen	medicijn	slijten	vrijdag
grijs	mij	slijterij	vrijheid
hij	mijn	smijten	waarschijnlijk
hijgen	nijdig	snijden	wedstrijd
hijsen	nijlpaard	spijker	wij
ijs	nijptang	spijt	wijd
ijsco	onbeschrijfelijk	stijf	wijfje
ijverig	onderwijs	stijgen	wijk
ijzel	ontbijt	stijl	wijn
ijzer	opzij	strijd	wijs
jij	padvinderij	strijkijzer	wijzen
kijken	Parijs	tamboerijn	wijzer
knijpen	partij	tapijt	woestijn
konijn	pijl	tegelijk	wrijven
kozijn	pijn	terwijl	zij
krijgen	pijp	tevoorschijn	zijde
krijzen	praktijk	tijd	zijn
krijt	prijs	tijdens	zwijgen
kwijt	ravijn	tijger	
leeftijd	rij	Turkije	
lekkernij	rijden	twijfelen	

Woorden eindigend op ice

actrice	conductrice	directrice	inspectrice
---------	-------------	------------	-------------

Woorden met x

box	exemplaar	expres	saxofoon
claxon	explosie	extra	taxi
examen		luxe	
excursie			

Woordenlijst**Woorden met th**

apotheek	marathon	thema
bibliotheek	methode	thuis
discotheek	theater	videotheek
enthousiast	thee	

Woorden met q

aquarium	quiz
----------	------

Woorden met /p/ = b

abnormaal	club	krab	web
absoluut	eb	slab	website
ambtenaar	heb	slib	

Woorden die met wr beginnen

wraak	wrat	wrijven	wroeten
wrak	wreed	wringen	

Leenwoorden uit het Engels

barbecueën	drugs	lunch	skaten
bungalow	e-mail	mailen	skeeleren
cake	flat	make-up	soundmix
camping	gameboy	musical	sticker
caravan	gamen	paperclip	surfen
chatbox	goal	plastic	tackelen
chatten	hockey	playback	tank
chip	interview	race	team
chips	jack	rails	trainen
coachen	joggen	shampoo	tram
computer	jury	shop	T-shirt
crossen	keeper	shoppen	video
cup	ketchup	show	volleyball
downloaden	laptop	skateboarden	weekend

Woordenlijst**Leenwoorden uit het Frans**

auteur	chauffeur	etui	niveau
biscuit	circuit	mayonaise	paraplu
blouse	conciërge	medaille	portemonnee
bureau	douche	milieu	punaise
cadeau			toilet

Woorden met é, è of ê

blèren	coupé	hé	oké
café	crème	hè	privé
comité	crêpepapier	logé	volière

Woorden eindigend op een niet- of moeilijk verlengbare d

altijd	gereed	iemand	zand
bloed	geweld	moed	
geduld	grind	niemand	
geld	grond	verstand	

Woorden met au

applaus	chauffeur	klauw	pauzeren
au	dauw	lauw	rauw
augurk	flauw	miauwen	restaurant
augustus	gauw	nauw	sauna
auteur	grauw	nauwelijks	saus
auto	kabeljauw	nauwkeurig	snauwen
autoritair	kauwen	paus	wenkbrauw
benauwd	kauwgom	pauw	
blauw	klauteren	pauze	

Woorden met /oe/ = ou

blouse	douche	journalist	souvenir
coupe	douchen	retour	tournee
couplet	enthousiast	route	
douane	journaal	routine	

Woordenlijst**Woorden op air**

autoritair	militair	ordinair	populair
meubilair	miljonair		

Woorden met een niet-geschreven /w/

duel	egoïst	januari	ruïne
duet	eventueel	kanoën	situatie
duo	februari	oase	

Woorden met een niet-geschreven /j/

alinea	jubileum	piano	spion
biologie	kampioen	podium	spionage
bioloog	kiosk	prieeel	stadion
bioscoop	krioelen	radio	studio
creatief	lampion	reactie	theater
duo	liniaal	reageren	theorie
financieel	materiaal	riool	via
hyena	miauwen	serieus	viaduct
hygiëne	museum	speciaal	videotheek
idiot	pensioen	specialist	violist
indiaan	periode	specialiteit	viool
ingenieur			

Bijzondere inprentwoorden

afschuwelijk	burgemeester	onnozel	vanmiddag
afval	datum	ontdekken	vanmorgen
applaus	kostbaar	postzegel	verrassing
beantwoorden	onmiddellijk	sieraad	
bijzonder	onmogelijk	stiekem	

Woorden met f

afschuwelijk	gefeliciteerd	oefenen	tafel
afval	grafiek	onbeschrijfelijk	telefoon
alfabet	informatie	perfect	twijfelen
begravenis	koffie	plafond	uniform
fotograferen	luifel	professor	wafel

Woordenlijst

Woorden met s

asiel	resultaat	ruisen	vreselijk
bliksem	ritselen		

Woorden met z

aarzelen	gymzaal	ontzettend	roze
azijn	horizon	oorzaak	stofzuiger
bazaar	jazeker	opzetten	suizen
bijzonder	kozijn	opzoeken	verzamelen
bizar	langzaam	peinzen	zichzelf
duizelig	mezelf	plezier	(tot) ziens
duizend	muziek	postzegel	
gezond	muzikant	puzzel	
grijzen	onnozel	reiziger	

Regels om te onthouden

1 Woorden met d of t

- Als de eindklank van een woord (als het een persoonsvorm is) een /t/ is, maak je het woord langer. Als je een /d/ hoort, is de eindletter van het woord ook een *d*.

hond – honden

---

let op: Bij persoonsvormen mag de verlengingsregel niet toegepast worden. Hier gelden de persoonsvormregels.

2 cht

- Als je na een korte klank /gt/ hoort, dan schrijf je *cht*, behalve bij *ligt*, *legt*, *en gelegd*, *zegt* en *gezegd*, *vlagt* en *gevlagd*.

lacht

Regels om te onthouden

3 sch

- Als je aan het begin van een woord /sg/ hoort, schrijf je altijd *sch*.
school

---

4 g(t) of ch(t)

- Als je na een lange klank of na een tweeteekenklank een /g/ hoort, schrijf je een *g*, behalve bij juichen, giechelen, goochem en goochelen.
plaagt – zwoegt

---

5 ng of nk

- Als je na een /ng/-klank een /k/-klank hoort (/ngk/), schrijf je *nk*.
bedenken

---

6 open of gesloten lettergreep

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een lange klank, dan schrijf je hem met één klinker (ver-enkelingsregel)
molen

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een korte klank, dan schrijf je een dubbele medeklinker (verdubbelingsregel).
kikker

Regels om te onthouden

7 f wordt ff of v en s wordt ss of z

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de verdubbelingsregel geldt bijna altijd met *ff* of *ss*.
straf – *straffen*, *huismus* – *huismussen*
-
-

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de ver-enkelingsregel geldt bijna altijd met *v* of *z*.
stokdoof – *stokdove*, *kaas* – *kazen*
-
-

8 /u/-klank

- Als je een /u/ hoort op een lage stemtrap, dan schrijf je een *e* en als je een /u/ hoort op een hoge stemtrap schrijf je een *u*.
vroeger – *geluk*
-
-

9 ij en lijk

- Als je /luk/ hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *lijk*, maar niet bij geluk.
makkelijk
  - Als je /ug/ hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *ig*, maar niet bij terug.
aardig
-
-

Regels om te onthouden

10 eer, oor en eur

- Je hoort */ir/, /or/ of /ur/*, maar je schrijft *eer, oor* of *eur*.
speer – koor – deur
-
-

11 aai, ooi en oei

- Je hoort */aaj/, /ooj/ en /oej/*, maar je schrijft *aai, ooi* en *oei*.
zwaaien – mooi – bloei
-
-

12 uw, ieuw, eeuw, auw, ouw

- Als er aan het einde van een woord of woorddeel een *w* staat, komt er altijd een *u* voor.
ruw – nieuw – leeuw – pauw – bouwen
-
-

13 tie

- Hoor je aan het einde van een woord */tsie/*, dan schrijf je *tie*.
politie
  - Hoor je aan het einde van een woord */sie/* en daarvoor een medeklinker, dan schrijf je *tie*.
actie
-
-

14 heid

- Hoor je */heit/* aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je altijd *heid*.
gladheid
-
-

15 tijd of teit

- Hoor je */teit/* aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je *tijd* als het woord met de kloktijd te maken heeft. Als dat niet zo is, schrijf je *teit*.
lentetijd – kwaliteit
-
-

16 isch of ische

- Hoor je */ies/* aan het einde van een woord of woorddeel, dat bij verlenging */iesu/* wordt, dan schrijf je *isch* of *ische*. Behalve bij Fries – Friese. En bij woorden zoals *vies – vieze* en *precies – precieze*, omdat je een */z/* hoort in plaats van een */s/*.
praktisch
-
-

17 afbreken

- Samengestelde woorden worden afgebroken tussen de twee (samenstellende) woorden.
ijs – vrij
-
- We breken af tussen twee lettergrepen. De lettergreepgrens hoor je als je het woord in klankgroepen uitspreekt.
spre – ken
-
- Als op een lettergreepgrens twee medeklinkers staan, moet het woord tussen die twee medeklinkers worden afgebroken. (Let op: Als de verdubbelingsregel van toepassing is, wordt het woord tussen de dubbele medeklinker afgebroken.)
wer – ken, straf – fen
-

Regels om te onthouden

- Bij de combinatie *ng* en *nk* wordt afgebroken tussen de *n* en de *g* of de *n* en de *k*.

zin – gen, zin – ken

- Bij de lettergrepen *aai*, *ooi* en *oei* wordt afgebroken na de *i*.

aai – en, roei – en, gooi – en

- Bij de lettergrepen *uw*, *ouw*, *auw*, *ieuw* en *eeuw* wordt afgebroken tussen de *u* en de *w*.

ru – we, trou – wen, kau – wen, nieu – we, eeu – wig

- Woorden met een achtervoegsel worden afgebroken op de grens van het grondwoord en het achtervoegsel.

tent – je

---

18 tussen –n

In een samenstelling schrijf je een tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling een meervoud op *–en* is:

boekenkast

- het eerste deel van de samenstelling al op *–en* eindigt

keukentrap

Regels om te onthouden

je schrijft geen tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling geen meervoud heeft;

tarwebrood

- je bij de meervoudsvorm van het eerste deel kunt kiezen tussen een meervoud op *n* en een meervoud op *s*;

groentesoep

- het eerste deel van de samenstelling geen zelfstandig naamwoord is;

rodekool – spinnewiel

- het eerste deel van de samenstelling een versterkende betekenis heeft

apetrots

- het eerste deel van de samenstelling naar een persoon of zaak verwijst die in de gegeven context uniek is.

zonnestraal – Koninginnedag

---

19 tussen-s

In een samenstelling schrijf je een tussen-*s* als:

- het eerste deel niet op een *s* eindigt en het tweede deel er niet mee begint, maar je wel een /*s*/ hoort.

bakkerswinkel

Let op bij:

- samenstellingen waarbij het eerste deel op een *s* eindigt en het tweede deel ermee begint;

huisspin

Regels om te onthouden

- samenstellingen waarbij het eerste deel niet op een s eindigt maar het tweede deel er wel mee begint. Hierbij wordt wel de tussen-s geschreven, omdat die ook geschreven wordt in andere samenstellingen met het eerste deel.

dorpsstraat – dorpsplein – dorpsraad

---

20 koppelteken

Je gebruikt een koppelteken bij:

- samenstellingen die je verkeerd kunt uitspreken omdat er twee klinkers naast elkaar komen te staan;

na-apen

- aardrijkskundige namen;

Noord-Brabant

- samenstellingen met losse letters of cijfers;

cd-hoesje, 12-jarige

- samenstellingen met een voorvoegsel zoals ex, privé, oud.

ex-man, oud-minister

Let op: telwoorden krijgen geen koppelteken

tweëntwintig

Regels om te onthouden

21 Hoofdletters

Hoofdletters worden geschreven:

- aan het begin van elke zinn; *De zon schijnt het hele jaar door.*
- in de indirecte rede; *Lieke schreeuwt: 'Ik kom toch niet!'*
- bij eigen namen; *Jean Maduro, Wendy de Cuba, mevrouw De Cuba*
- bij aardrijkskundige namen; *Aruba, Nederland, Australië*
- bij namen van feestdagen, talen en dialecten; *Kerstmis, Papiamentu, Limburgs*
- bij namen van verenigingen, instellingen, winkels en bedrijven; *het Rode Kruis, Wema*
- bij namen van merken, kranten, boeken en tijdschriften; *Coca-Cola, Amigoe*
- bij namen van straten, pleinen, kerken, gebouwen, en dergelijke. *Kerkstraat*

22 woordtekens

Een trema gebruik je:

- wanneer twee of meer klinkers achter elkaar worden geschreven en dit tot een foute uitspraak kan leiden. Het trema komt dan op de beginletter van de nieuwe lettergreep. *knieën, ruïne, zeeën*
-
-

Let op:

- samenstellingen krijgen geen trema. Een uitzondering hierop vormen de telwoorden. *na-apen, zee-egel, tweeëntwintig*

Regels om te onthouden

Een apostrof gebruik je:

- wanneer een *s* wordt toegevoegd aan woorden die eindigen op één van de enkele klinker *a, i o, u* of *y*.
video's, baby's, ski's, Angela's kamer
-
-

23 de persoonsvormregels

- Als je aan het einde van een persoonsvorm een */t/* klank hoort, dan schrijf je ook een *t*, behalve bij *had, deed, stond* en *den*-werkwoorden.
Twan speelt met Yasmin
- De verledentijdsvormen van *ten*- en *den*-werkwoorden schrijf je wanneer er geen sprake is van klankverandering, met *tt* of *dd*.
Het huis brandde helemaal af.
Floor stootte haar knie tegen de tafel.
- De verleden tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden waarbij sprake is van klankverandering, eindigt altijd op *-d*.
Lieke hield de winkelwagen vast.
- De tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden eindigt op *-d* als:
  - er ik in de zin staat;
Ik laad de winkelwagen vol.
  - er sprake is van een achtergeplaatst je of jij;
Laad jij de winkelwagen vol?
  - er sprake is van gebiedende wijs
Laad de winkelwagen vol.

In alle andere gevallen eindigt de tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden op *dt*.

Moeder laadt de winkelwagen vol.

24 Engelse werkwoorden die in de Nederlandse taal worden gebruikt

- Voor Engelse werkwoorden gelden dezelfde persoonsvormregels als voor Nederlandse werkwoorden.
skateboarden – ik skateboard, jij skateboardt, ik skateboardde, ik heb geskateboard
- Let op bij werkwoorden waarbij de ik-vorm op *e* eindigt.

gamen – ik game, jij gamet, ik gamede, ik heb gegamed

Regels om te onthouden

25 meervouden

- Eindigt een woord op een lange klank die we met één letterteken schrijven, dan krijgt het woord in het meervoud 's.
agenda's, risico's, baby's
-
-

- Eindigt een woord op *ee, é, e (/u/)* of een tweetekensklank, dan komt de *s* er in het meervoud aan vast.
dominees, tralies, bureaus, logés, tantes
-
-

- Als de laatste lettergreep van een woord dat eindigt op *(er)ik, es (/us/)* of *it* weinig klemtoon heeft, dan wordt de laatste letter in het meervoud niet verdubbeld.
viezeriken – luiwammesen
-
-

26 verkleinvormen

- Als een woord eindigt op een lange klank (geschreven als *a, é, ee, o, u, i*), dan wordt het verkleinwoord met een dubbele klinker geschreven.
mama – mammaatje, stro – strootje
-
-

Let op:

- De *é* wordt in het verkleinwoord *ee* zonder accentteken, en de *i* (uitgesproken als */ie/*) aan het eind van een woord wordt in het verkleinwoord *ie*.

- Woorden die op *ng* eindigen krijgen in de meeste gevallen *-nkje* op het eind, maar er zijn ook uitzonderingen op *-ngetje*. Het is goed te horen of verkleinwoorden op *-nkje* of *-ngetje* eindigen.
ketting – kettinkje, kring – kringetje

Persoonsvorm-kaart

Spelling Groep 7

Taal leesland

